គោលការណ៍នៃការជំនុំជំរះដោយយុត្តិធម៌

ក) សេចក្តីផ្តើម

ការធ្វើការជំនុំជំរះ "ដោយយុត្តិធម៌" មានន័យថាគោរពសិទ្ធិមនុស្សក្នុងការទទួលបាន**ភាពស្មើគ្នាចំពោះមុខច្បាប់** (មាត្រា៣១ II ១ CC) ដោយការប្រព្រឹត្តិចំពោះគូភាគីវិវាទទាំងពីរដោយវិធីដូចៗគ្នា ។

នេះមានន័យថា ផ្តល់ឱ្យភាគីទាំងពីរនូវឱកាសដូចគ្នា ដើម្បីបង្ហាញនូវរឿងក្តីរបស់ពួកគេ និងប្រាស្រ័យទាក់ទងជាមួយតួអង្គដទៃទៀតនៅក្នុងនីតិវិធីរឿងក្តីនេះ ប្រកបដោយតម្លាភាព ។

លើសពីនេះទៀត នីតិវិធីជំនុំជំរះ "ដោយយុត្តិធម៌" មានន័យថាគោរពសិទ្ធិរបស់គូភាគីដែលត្រូវ**រួចផុតពីការបង្ខិតបង្ខំ ឬការធ្វើបាប** និងគោរពគំរិតយុត្តិធម៌សំខាន់ៗមួយចំនួន ជាការហាមប្រាមលើការដាក់ទណ្ឌកម្ម ឬការដាក់ទោស ដែលមិនសមាមាត្រ ។

ជាចុងក្រោយ ការជំនុំជំរះ "ដោយយុត្តិធម៌" មានន័យថា ការផ្តល់នូវយុត្តិធម៌មិនលឿនពេក និងមិនយូរពេក ដោយការរៀបចំ**នីតិវិធីដោយគ្មានការយឺតយ៉ាវមិនសមស្រប** ប៉ុន្តែនៅតែមានពេលគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីឱ្យគូភាគីទាំងពីររៀបចំ និងបង្ហាញពីបុព្វហេតុរបស់ពួកគេ ។

ដោយពិចារណាលើបញ្ហានេះ របៀបអនុវត្តការកាត់ក្តីនៅប្រទេសកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ននៅចំពោះមុខតុលាការរដ្ឋប្បវេណី និងតុលាការព្រហ្មទណ្ឌ នៅតែស្ថិតនៅឆ្ងាយពីភាពយុត្តិធម៌នៅឡើយ ។ ឧទាហរណ៍:

ឯកសារដែលភាគីមួយដាក់ជូនតុលាការជួនកាលមិនត្រូវបានបង្ហើបឱ្យដឹងឡើយ ហើយត្រូវបានបញ្ជូនបន្តទៅឱ្យភាគីម្ខាងទៀត ។

ភស្តុតាងកម្រត្រូវបានលើកឡើង និងពិនិត្យឱ្យបានសមស្របណាស់ ។

មេធាវី មិនមានតួនាទីឋានន្តរស័ក្តិ និងកេរ្តិ៍ឈ្មោះស្មើគ្នានឹងព្រះរាជអាជ្ញា ឬចៅក្រមឡើយ ។

មូលហេតុចំពោះការវិនិច្ឆ័យក្តី កម្រត្រូវបានគេប្រាប់ឱ្យដឹងណាស់ ។

នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ នៅតែពឹងផ្អែកយ៉ាងខ្លាំងលើចម្លើយសារភាពរបស់ជនជាប់ចោទនៅឡើយ ហើយចម្លើយសារភាពបែបនេះជារឿយៗ បានមកពីការបង្ខិតបង្ខំ ឬការធ្វើទារុណកម្ម ចំណែកឯការស៊ើបអង្កេតឯករាជ្យ និងហ្មត់ចត់ មិនត្រូវបានធ្វើឡើងដោយនគរបាល ព្រះរាជអាជ្ញា ឬចៅក្រមស៊ើបអង្កេតដែលនៅក្នុងករណីជាច្រើន មិនខ្វល់ខ្វាយក្នុងការស្វែងរក និងពិនិត្យភស្តុតាង ។

ការកំណត់រយៈពេល ៦ខែ សំរាប់ការឃុំខ្លួនមុនការកាត់ទោសនោះ ជារឿយៗ បានហួសពេលកំណត់ ដោយពុំមានការធ្វើយុត្តិកម្ម ។

មានមូលហេតុផ្សេងៗគ្នា សំរាប់គុណវិបត្តិបច្ចុប្បន្ន ក្នុងគោលការណ៍ការកាត់ក្តីដោយយុត្តិធម៌នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាៈ ការសម្លាប់ប្រជាជនកម្ពុជា ដែលបានទទួលការហ្វឹកហ្វឺនផ្នែកច្បាប់ស្ទើរតែទាំងអស់នៅក្នុងរបប ប៉ុល ពត បានធ្វើឱ្យប្រទេសនេះបាត់បង់ធនធានមនុស្សភាគច្រើនបំផុត ដែលអាចយល់ និងអនុវត្តគោលការណ៍ទាំងនេះបាន ។ ការរាលដាលនៃអំពើពុករលួយនៅគ្រប់ទីកន្លែង ក្នុងចំណោមមេធាវីទាំងអស់នៃប្រព័ន្ធតុលាការកម្ពុជា បណ្តាលឱ្យមានការមិនគោរពដ៏រាតត្បាតចំពោះបទដ្ឋានត្រឹមត្រូវ ដែលទង្វើនេះត្រូវបានមើលឃើញថា ជាឧបសគ្គមួយចំពោះការរៀបចំការកាត់ក្តី "ដ៏រលូន" និង "ដែលមានធនធានគ្រប់គ្រាន់" ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត វាគឺជាកេរមរតកនៃគំនិតផ្លូវច្បាប់ ដែលត្រូវបានអនុវត្តក្នុងកំឡុងទសវត្សឆ្នាំ១៩៨០ ដើម្បីដាក់ឱ្យមានចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញាដែលមានជំនឿយ៉ាងទូលំទូលាយ និងទទួលស្គាល់ថា នគរបាល និងព្រះរាជអាជ្ញា (ដែលជាអង្គនីតិប្រតិបត្តិ) ត្រូវមានឥទ្ធិពល ជ្រៀតជ្រែកនៅក្នុងដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ។ យោងតាមទស្សនៈនោះ ដំណើរការនីតិវិធីខ្លួនឯង ត្រូវបានគេមើលឃើញថា ជាមធ្យោបាយមួយដែលគេប្រើដើម្បីបង្ហាញជាសាធារណៈនូវពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទជាជាង ជាមធ្យោបាយមួយដែលគេប្រើដើម្បីស្វែងរកការពិត និងដើម្បីសម្រេចបានយុត្តិធម៌ដោយការពិនិត្យអង្គហេតុ និងច្បាប់មួយជំហានម្តងៗ ។ ជាចុងក្រោយ ការផ្តល់សិទ្ធិ និងឱកាសស្មើគ្នាដល់ភាគីជម្លោះទាំងពីរ ត្រូវបានរារាំងដោយរចនាសម្ព័ន្ធផ្តាច់ការ និងផ្នត់គំនិតនៃសង្គមកម្ពុជា ដែលគាំទ្រលំដាប់ឋានានុក្រមសង្គមដែលមានទំនាក់ទំនងមិនស្មើគ្នារវាង សមាជិកសង្គមដែលរឹងមាំ មានទ្រព្យសម្បត្តិ មានអំណាច និងមានស័ក្តិធំ និងសមាជិកសង្គមដែលទន់ខ្សោយ មិនមានអំណាច និងដែលនៅក្រោមបង្គាប់គេ[៤៣] ។

២) តើការជំនុំជំរះ "ដោយយុត្តិធម៌" មានន័យជាសំរាយយ៉ាងដូចម្តេច?

I) គោលដៅនៃនីតិវិធីៈ ការស្វែងរកដំណោះស្រាយជម្លោះត្រឹមត្រូវមួយ (យុត្តិធម៌)

គេមិនអាចឆ្លើយសំនួរថា តើការជំនុំជំរះ "ដោយយុត្តិធម៌" មានន័យដូចម្តេច ដោយមិនបានឆ្លើយជាមុននូវសំនួរថា "តើការជំនុំជំរះ មានគោលបំណងដូចម្តេច?" បានឡើយ ។

ការជំនុំជំរះ គឺជានីតិវិធីមួយជាអត្ថានុរូបមានន័យថា "ការប្រព្រឹត្តិទៅ**មួយជំហានម្តងៗ**" ដើម្បីសម្រេចគោលដៅ ។ **គោលដៅ**នៃនីតិវិធីរឿងក្តីតុលាការមួយ (ការជំនុំជំរះ) **គឺដើម្បីសម្រេចបានយុត្តិធម៌** ។ យុត្តិធម៌

[៤៣] សំរាប់ការអធិប្បាយ និងការវិភាគលំអិត អំពីការខ្វះការគោរពទៅលើគោលការណ៍កាត់ក្តីដោយយុត្តិធម៌នៅប្រទេសកម្ពុជា សូមមើលៈ
- សុក សំអឿន "ឱនភាពនៃការកាត់ក្តីដោយយុត្តិធម៌" ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០០ ទំព័រទី ១២៩-១៤៧
- បាស៊ីល ហ៊ែរណង់ដូ "បញ្ហាដែលកំពុងប្រឈមមុខប្រព័ន្ធច្បាប់កម្ពុជា" ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៩៨
- ចេសុន បាប័រ "មិនមែនជាមនុស្ស-ទារុណកម្មនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា" លីកាដូ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០០

មានន័យថា ដំណោះស្រាយប្រកបដោយយុត្តិធម៌មួយ ចំពោះជម្លោះផ្លូវច្បាប់ក្នុងចំណោមភាគីជម្លោះពីរតាមរយៈសាលក្រម ។

សាលក្រមនេះ អាចសម្រេចបានដោយ**ការស្រាវជ្រាវ ការស្វែងរក និងការពិនិត្យ**ដោយហ្មត់ចត់នូវ**អង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់** ហើយបន្ទាប់មកអនុវត្តច្បាប់ដែលបានរកឃើញទៅលើអង្គហេតុ ដែលត្រូវបានរកឃើញដែរ ។ បញ្ហានេះ ត្រូវតែធ្វើឡើងមួយជំហានម្តងៗក្នុងរូបភាពជានីតិវិធីច្បាប់ជាក់លាក់មួយ ។ នោះមានន័យថា ច្បាប់ (វិធាននីតិវិធី) កំណត់នូវជំហាននីមួយៗដែលត្រូវធ្វើឡើង ។ ជំហាននីមួយៗ ត្រូវតែ**កត់ត្រា**ដោយប្រុងប្រយ័ត្ន ។ បន្ទាប់ពីជំហាននីមួយៗ ដំណើរការផ្អាកបន្តិចសិន ហើយ**នីតិវិធីក្នុងការសម្រេច** ក៏ត្រូវបានធ្វើឡើងអំពីថា តើត្រូវអនុវត្តជំហានអ្វីបន្ទាប់មកទៀត ឬអំពី**នីតិវិធីក្នុងការទាមទារ ឬការជំទាស់**របស់គូភាគី ។

<u>ឧទាហរណ៍</u>:

- ចុងចោទ ទាមទារស្តាប់សាក្សីមួយដែលជួយសំរាលការចោទប្រកាន់ ។ តុលាការ ត្រូវធ្វើសេចក្តីសំរេចមួយលើការស្នើសុំនេះជាមុនសិន និងបន្ទាប់មកអាចបន្តដំណើរការនីតិវិធីតទៅទៀតបាន ។
- ឬចុងចោទ តវ៉ានឹងចៅក្រមដែលលំអៀង ហើយបន្ទាប់សុំបដិសេធចៅក្រមនោះ ។ តុលាការ ត្រូវបញ្ឈប់ដំណើរការនីតិវិធី ត្រូវពិចារណាលើបណ្តឹង និងសំរេចថា តើចៅក្រមរូបនោះ ត្រូវតែដកចេញពីរឿងក្តីឬទេ?

ការបែងចែកនីតិវិធីចេញជាជំហានតូចៗជាច្រើននេះ ផ្តល់នូវរចនាសម្ព័ន្ធដ៏ច្បាស់លាស់មួយសំរាប់តួអង្គទាំងអស់ និងធានាថាមិនមានជំហានចាំបាច់ណាមួយត្រូវបានលុបចោលឡើយ ។

តួអង្គជាច្រើន រួមចំណែកចំពោះនីតិវិធីនោះ ។

តួអង្គ គឺជាគូភាគីជម្លោះទាំងពីរ មេធាវីរបស់គេ ព្រះរាជអាជ្ញា នគរបាល និងជាចុងក្រោយចៅក្រម និងក្រឡាបញ្ជី ។ ហេតុផលជាមូលដ្ឋាននៃ**ការចូលរួមរបស់តួអង្គផ្សេងៗ ដែលមានតួនាទីខុសៗគ្នា**នោះ គឺថាវាបំរើផលប្រយោជន៍នៃការស្វែងរកការពិតទាំងស្រុង ដើម្បីពិនិត្យមើលការពិត និងការជំទាស់ផ្លូវច្បាប់ពីគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ និងពីទស្សនៈផ្សេងៗគ្នា ។ ដូចគ្នានឹង ដំណើរការជជែកដេញដោលជាសាធារណៈតាមបែបលទ្ធិ-ប្រជាធិបតេយ្យក្នុងចំណោមបុគ្គលឯកជនដែរ ដំណើរការបែបនេះទំនងជាមានបំណងបង្ហាញការពិតច្រើនជាងរបៀបនៃការរៀបចំនីតិវិធីដែលប្រកាន់ភាគីតែម្ខាង ។ នៅទីបញ្ចប់ ចៅក្រម ត្រូវតែរកដំណោះស្រាយយុត្តិធម៌មួយ សំរាប់គូភាគីដែលមានទំនាស់ផ្លូវច្បាប់នោះត្រូវតែប្រមូលការពិត និងទស្សនៈច្បាប់ពីភាគីទាំងពីរ ។ បន្ទាប់មក ចៅក្រមត្រូវតែថ្លឹងថ្លែងការពិត និងទស្សនៈផ្លូវច្បាប់របស់ភាគីទាំងពីរប្រៀបធៀបគ្នាទៅវិញទៅមក ។ នោះមានន័យថា ចៅក្រមត្រូវតែថ្លឹងថ្លែង ការពិត និងការជំទាស់នានា ហើយធ្វើការវាយតម្លៃថា តើកត្តាអ្វីខ្លះជាគុណប្រយោជន៍នៃភាគីម្ខាង និងតើកត្តាអ្វីខ្លះជាគុណប្រយោជន៍នៃភាគីម្ខាងទៀត?

នីតិវិធីៈ

ការប្រមូលអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់
មួយជំហានម្តងៗពីភាគីវិវាទទាំងពីរ

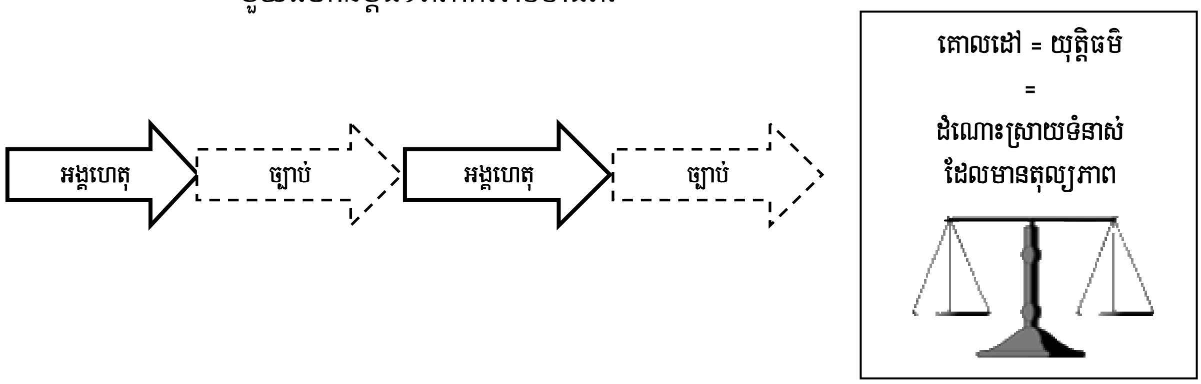

II) ធាតុសំខាន់ៗនៃ "ភាពយុត្តិធម៌"[៤៤]:

តើនៅពេលណាទៅ ទើបដំណើរការមួយជំហានម្តងៗឆ្ពោះទៅរកសាលក្រមមួយ អាចត្រូវបានហៅថា "មានយុត្តិធម៌" ? "យុត្តិធម៌" មានន័យថា "ស្មើគ្នា" ឬ "តាមវិធីដូចគ្នា" ឬ "ដោយមានឱកាសប្រហាក់ប្រហែលគ្នា"

១) ឱកាសដូចគ្នាដែលមានឥទ្ធិពលលើដំណើរការធ្វើសេចក្តីសំរេចៈ

ដំណើរការនៃការធ្វើសេចក្តីសម្រេចរបស់ចៅក្រមអាចត្រូវបានហៅថា "យុត្តិធម៌" នៅពេលដែល**ភាគីវិវាទទាំងពីរមានឱកាស (ស្មើគ្នា) ដែលមានឥទ្ធិពលលើដំណើរការធ្វើសេចក្តីសំរេចរបស់ចៅក្រម ។** ភាគីទាំងពីរអាចមានឥទ្ធិពលលើការធ្វើសេចក្តីសម្រេចនេះ ដោយការបង្ហាញព័ត៌មាន អង្គហេតុ ភស្តុតាង និងទស្សនៈផ្លូវច្បាប់ (អំណះអំណាង) ជូនដល់ចៅក្រម ។ ដើម្បីធ្វើដូច្នេះឱ្យបានសមស្រប ភាគីនីមួយៗត្រូវការព័ត៌មានពីចៅក្រម ឬពីភាគីម្ខាងទៀត ហើយជាថ្នូរមកវិញ ភាគីនេះត្រូវតែផ្តល់ព័ត៌មានរបស់ខ្លួនទៅឱ្យចៅក្រម និងភាគីម្ខាងទៀតដែរ ។

ដូច្នេះ ភាគីទាំងពីរត្រូវតែមានៈ

- **ឱកាស** (ដោយយុត្តិធម៌) ដូចគ្នា **ដើម្បីបង្ហាញពីអង្គហេតុ**ជូនចៅក្រម
- **សិទ្ធិក្នុងការទទួលបានព័ត៌មានស្មើគ្នាអំពីការពិតដែលពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ ។**
  ចៅក្រម ត្រូវតែផ្តល់ឱ្យភាគីទាំងពីរនូវលទ្ធភាពដូចគ្នាក្នុងការទទួលដឹងពីអង្គហេតុ និងឯកសារនានា ហើយប្រាប់ពួកគេអំពីអង្គហេតុទាំងអស់ មតិយោបល់ អំណះអំណាង និងភស្តុតាង ដែលគេបានទទួលពីភាគីម្ខាងទៀត ឬដែលគេបានលើកឡើងដោយខ្លួនឯង ។
- ឱកាស (យុត្តិធម៌) និងសិទ្ធិដូចគ្នា **ក្នុងការបញ្ចេញមតិ និងសាកសួរពីអង្គហេតុពីភាគីម្ខាងទៀត ។**
  ឧទាហរណ៍ ការសួរកភស្តុតាងដែលបង្ហាញដោយភាគីម្ខាងទៀត ។

[៤៤] អ្នកអាចរកព័ត៌មានសំខាន់ៗអំពី "គោលការណ៍កាត់ក្តីដោយយុត្តិធម៌" នៅក្នុងការផ្សាយពីទីក្រុងញ៉ូយ៉ក "គណៈកម្មការមេធាវីដើម្បីសិទ្ធិមនុស្ស" ហៅ "អ្វីទៅជាការជំនុំជំរះមួយដោយយុត្តិធម៌" នៅ www.lchr.org/pubs/descriptions/fair_trial.pdf
សំរាប់ព័ត៌មានលំអិត សូមមើលក្នុងសៀវភៅស្តីពី "គោលការណ៍នៃការកាត់ក្តីដោយយុត្តិធម៌" របស់អង្គការលើកលែងទោសអន្តរជាតិ នៅក្នុង www.amnesty.org/ailib/intcam/fairtrial/indxftm_a.htm (ចំពោះសិទ្ធិនៅមុនពេលជំនុំជំរះ) និង www.amnesty.org/ailib/intcam/fairtrial/indxftm_b.htm (ចំពោះសិទ្ធិនៅពេលជំនុំជំរះ) ។

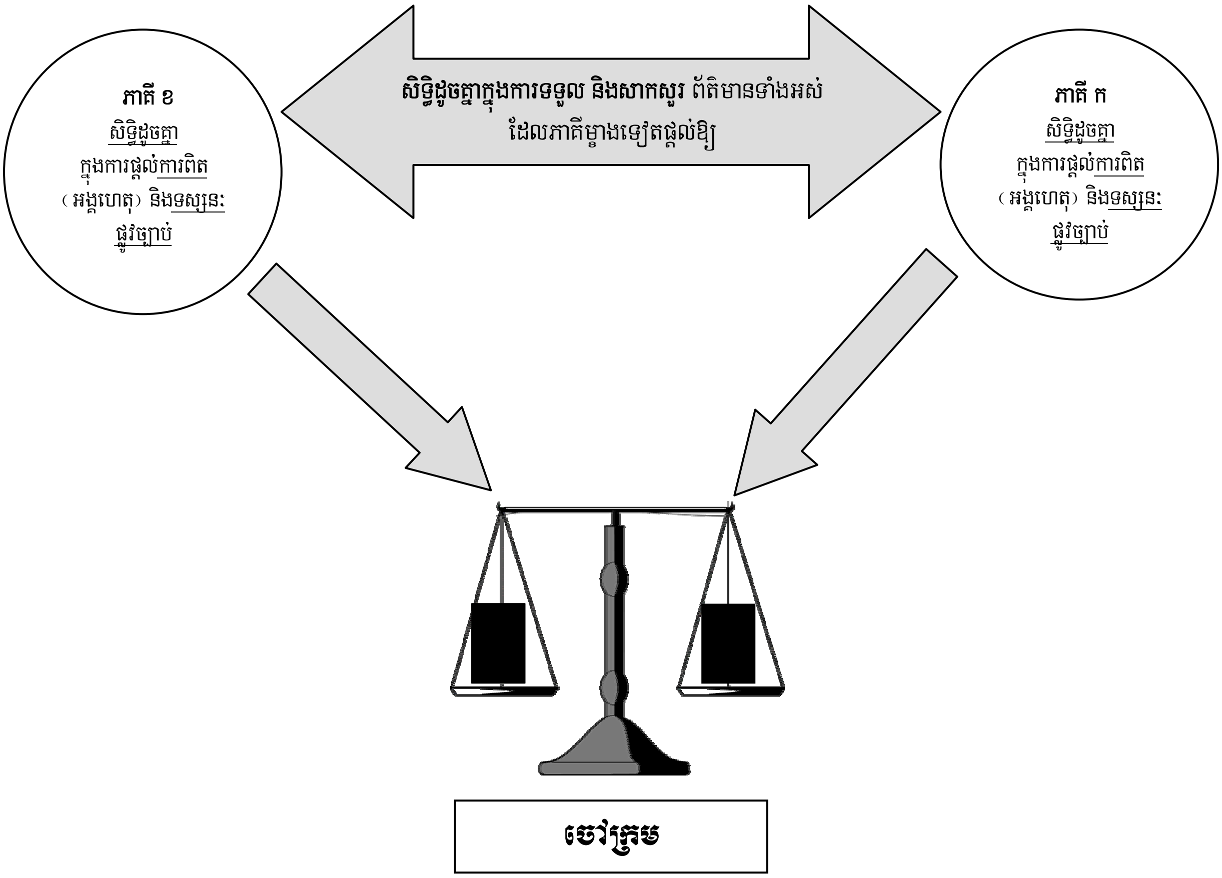

២) សាធារណភាព[៤៥] និងសេរីភាពរួចផុតពីការបង្ខិតបង្ខំៈ

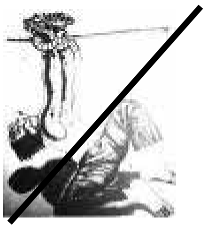

លក្ខខណ្ឌបន្ថែមមួយសំរាប់ភាពយុត្តិធម៌ គឺដំណើរការ ត្រូវតែធ្វើជាសាធារណៈ និងគ្មានការបង្ខិតបង្ខំ ។ បើ សាធារណភាពត្រូវបានផ្ដល់ឱ្យ សាធារណជនអាចសង្កេតការណ៍នូវការកាត់ក្ដីនោះបាន ហើយពិនិត្យមើលថា តើភាគីទាំងពីរពិតជាត្រូវបានគេផ្ដល់ឱ្យនូវឱកាសដូចគ្នា ដើម្បីចូលរួមយ៉ាងសកម្មក្នុងដំណើរការនោះពេញលេញឬក៏អត់? លើសពីនេះទៅទៀត ការបង្ខិតបង្ខំចំពោះភាគីមួយនៃភាគីទាំងពីរនេះ ត្រូវតែបំបាត់ឱ្យបាននៅក្នុងដំណើរការនៃការស្វែងរកដំណោះស្រាយ "ដ៏យុត្តិធម៌" មួយដែលតាមលក្ខណៈធម្មជាតិរបស់វា មិនអាចជាដំណោះស្រាយមួយ ដែលផ្អែកលើការពិត និងព័ត៌មានដែលបានមកពីការបង្ខិតបង្ខំទៅលើភាគីនោះឡើយ (ឧទាហរណ៍ តាមរយៈការធ្វើទារុណកម្ម ឬការបំភិតបំភ័យ) ។ ផ្ទុយទៅវិញ លទ្ធផលដែលបានមកពីការបង្ខិតបង្ខំបែបនេះ នឹងផ្ដល់នូវ គុណវិបត្តិដល់ភាគីដែលត្រូវបានគេបង្ខិតបង្ខំ ដែលជាការរំលោភបំពានលើគោលការណ៍នៃឱកាស "ដោយយុត្តិធម៌" ដែលមានន័យថាការផ្ដល់នូវអត្ថប្រយោជន៍ និងគុណវិបត្តិដោយស្មើភាពគ្នា ។

[៤៥] មើលផងដែរ "គោលការណ៍ធ្វើនៅទីក្រុង ម៉ាឌ្រីត ស្ដីពីទំនាក់ទំនងរវាង ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ និងឯករាជភាពរបស់តុលាការ"៖ wwwlaw.murdoch.edu.au/icjwa/medind.htm

៣) ល្បឿនដោយយុត្តិធម៌នៃនីតិវិធីរឿងក្តី

ប្រតិទិន

ល្បឿននៃនីតិវិធីរឿងក្តីដោយយុត្តិធម៌ ក៏ជាកត្តាដ៏សំខាន់បំផុតមួយដែរដែលត្រូវពិចារណា នៅពេលនិយាយអំពីការរៀបចំនីតិវិធី "ដោយយុត្តិធម៌" នោះ ។ ប្រសិនបើ ជំហានទោលផ្សេងៗគ្នានៃនីតិវិធីដើម្បីស្វែងរកយុត្តធម៌ ត្រូវបានចាត់ឡើង**លឿនពេក** វាអាចកាត់បន្ថយនូវឱកាសសំរាប់ភាគីជម្លោះមួយ ក្នុងការចូលរួមយ៉ាងសកម្ម និងរួមចំណែកក្នុងដំណើរការនោះ ដូចភាគីម្ខាងទៀត ពីព្រោះភាគីនោះពុំមានពេលវេលាគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីទទួល និងផ្តល់ និងពិនិត្យមើលព័ត៌មាន ។

ផ្ទុយទៅវិញ ប្រសិនបើនីតិវិធីនោះ**យឺតយូរពេក** ហើយត្រូវបានពន្យារពេលដោយមិនសមហេតុផលនោះ វាក៏អាចទម្លាក់គុណវិបត្តិទៅលើភាគីមួយ ដែលគេរំពឹងថាមិនអាចទទួលបន្ទុកជាឯកតោភាគីនៃស្ថានភាពផ្លូវច្បាប់ដែលមិនទាន់បានដោះស្រាយ ឧទាហរណ៍ ដោយការជាប់ពន្ធនាគារ ហើយរង់ចាំការកាត់ទោសបានឡើយ ។

៤) លក្ខខណ្ឌតំរូវនៃ "ភាពយុត្តិធម៌" សំរាប់ចៅក្រម និងការវិនិច្ឆ័យរបស់ចៅក្រម៖

នីតិវិធីរឿងក្តីដើម្បីសម្រេចបានសាលក្រមមួយ មិនត្រឹមតែត្រូវ "មានភាពយុត្តិធម៌" ប៉ុណ្ណោះទេ ក៏ប៉ុន្តែតួបុគ្គលជាចៅក្រម និងសាលក្រមផ្ទាល់ ដែលជាលទ្ធផលស្ថាពរនៃនីតិវិធីរឿងក្តីក៏ត្រូវតែបំពេញលក្ខខណ្ឌតំរូវនៃភាពយុត្តិធម៌ចំពោះភាគីជម្លោះផងដែរ ដើម្បីធានាការការពារស្មើៗគ្នាចំពោះសិទ្ធិរបស់ពួកគេ ។

ក) ចៅក្រមដោយផ្ទាល់ ត្រូវតែ**មិនលំអៀង** ដែលមានន័យថា លំអៀងទៅរកភាគីតែម្ខាង ។

ខ) សាលក្រមមួយនៃតុលាការព្រហ្មទណ្ឌមួយ អាចធ្វើទៅបានតែនៅពេលណាដែលមានភស្តុតាងចោទប្រកាន់គ្រប់គ្រាន់ទៅលើចុងចោទប៉ុណ្ណោះ ។ ដរាបណាគ្មានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ ដរាបនោះបុគ្គលនោះត្រូវបាន គេចាត់ទុកថាគ្មានទោស ។ ដែលហៅថា "**សច្ចធារណ៍នៃនិរទោស**" គឺជាគោលការណ៍មួយដែលស្ថិតនៅក្រោមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ និងដាក់បន្ទុកភស្តុតាងទៅលើព្រះរាជអាជ្ញា ។ គោលការណ៍សំខាន់មួយទៀត គេហៅថា "**អត្ថប្រយោជន៍នៃវិមតិសង្ស័យ**" (**"in dubio pro reo"**) ដែលត្រូវបានទៅលើជនជាប់ចោទ ។ គោលការណ៍នេះ មានន័យថា សាក្សីដែលផ្តល់ឱ្យដោយព្រះរាជអាជ្ញា មិនគួរឱ្យទុកចិត្តបាន ដូច្នេះ ចុងចោទ មិនអាចត្រូវបានកាត់ឱ្យជាប់ទោសទេ ផ្ទុយទៅវិញត្រូវទទួលបានការលើកលែងទោស ។

នៅក្នុងរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណី បទបញ្ញត្តិច្បាប់ ត្រូវតែថ្លឹងថ្លែងឱ្យមានយុត្តិធម៌ អំពី**បន្ទុកភស្តុតាង**រវាងភាគី ។

ឧទាហរណ៍៖

ដើមចោទទាមទារឱ្យ ចុងចោទប្រគល់ដីដែលចុងចោទបានកាន់កាប់ឱ្យទៅខ្លួនវិញ ។ បន្ទុកភស្តុតាងរបស់ដើមចោទ គឺត្រូវបញ្ជាក់ប្រាប់តុលាការថា ខ្លួនគឺជាម្ចាស់ដីស្របច្បាប់ ហើយថាចុងចោទបានកាន់កាប់ដីនេះដោយខុសច្បាប់ ។ ផ្ទុយទៅវិញ ចុងចោទត្រូវបង្ហាញភស្តុតាងថា ខ្លួនបានទទួលដីនេះត្រឹមត្រូវពីតតីយជនណាម្នាក់ ។

គ) សាលក្រមមួយរបស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌ ត្រូវតែមានតុល្យភាព និងមានភាពយុត្តិធម៌ ។ សាលក្រមនេះមិនត្រូវដាក់បន្ទុកវិសមាមាត្រទៅលើភាគីដែលត្រូវបានកាត់ឱ្យជាប់ទោស ឬករណីយកិច្ចណាដែលមិនអាចបំពេញបានឡើយ ។ ក្នុងន័យនេះ វាអាច មិន "យុត្តិធម៌" ប្រសិនបើសាលក្រមមួយ **ដាក់ទណ្ឌកម្មជាលើកទីពីរ (ពីរដង)**

ចំពោះបទឧក្រិដ្ឋតែមួយ ឬប្រសិនបើនៅពេលក្រោយមក សាលក្រមនេះអនុវត្តច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌថ្មីទៅលើសកម្មភាពដែលកន្លងហួសទៅហើយណាមួយ ដែលមិនអាចផ្តន្ទាទោសបាននៅក្រោមច្បាប់នោះនៅពេលនោះ ។ **ការអនុវត្តច្បាប់បែបប្រតិសកម្មនេះ** នឹងដាក់កំហិតករណីយកិច្ចទៅលើជនជាប់ចោទ ដើម្បីគោរពតាមច្បាប់នេះ ទោះបីជា ខ្លួនគេមិនបានដឹងអំពីច្បាប់នេះ នៅពេលដែលគេបានធ្វើសកម្មភាពក៏ដោយ (="**ការហាមឃាត់ដល់ការដាក់ទោសប្រតិសកម្ម**") ។

ឃ) ជាចុងក្រោយ គូភាគីទាំងពីរ ត្រូវតែមានឱកាសធ្វើការរិះគន់សាលក្រមនោះ ហើយបង្ហាញនូវអង្គហេតុ និងភស្តុតាងថែមទៀតដែលអាចផ្តល់ហេតុផល ដើម្បីកែប្រែសាលក្រមនោះ ។ ដូច្នេះ គូភាគីទាំងពីរត្រូវតែមានសិទ្ធិក្នុងការធ្វើឧទ្ធរណ៍ ។ ដើម្បីអាចឱ្យគូភាគីទាំងពីរធ្វើឧទ្ធរណ៍ដោយប្រសិទ្ធភាព ហេតុផលនៃសាលក្រមត្រូវតែពន្យល់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ។

គោលការណ៍ជាមូលដ្ឋាន ៤ នៃការកាត់ក្តីព្រហ្មទណ្ឌដោយយុត្តិធម៌

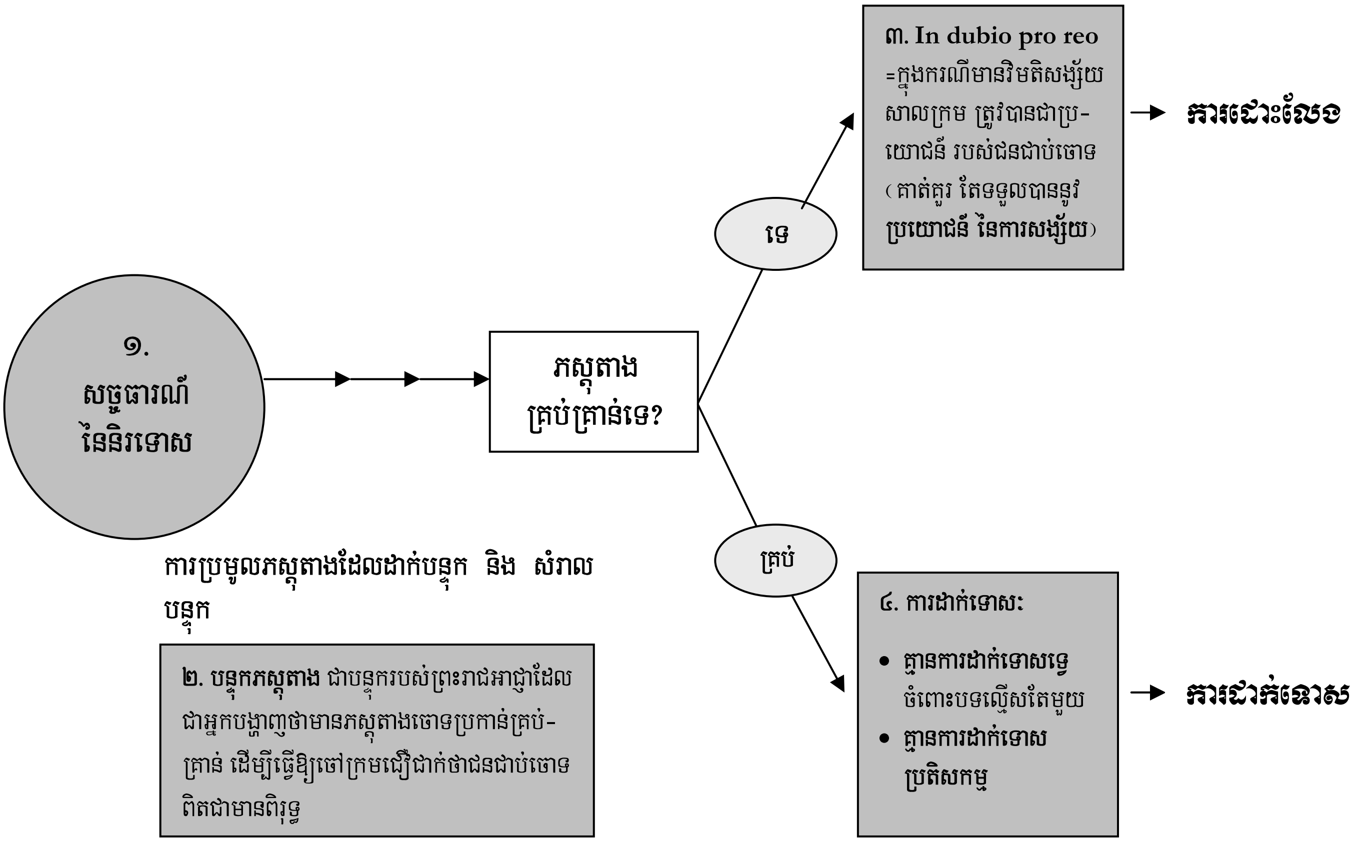

គ) អត្ថបទច្បាប់សំខាន់បំផុតស្តីពី "គោលការណ៍នៃការជំនុំជំរះដោយយុត្តិធម៌":

អត្ថបទខាងក្រោម បង្ហាញនូវមាត្រាច្បាប់ពាក់ព័ន្ធជាច្រើន ដែលបានបញ្ចូលធាតុនៃការជំនុំជំរះដោយយុត្តិធម៌ ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត អត្ថបទនេះ នឹងផ្តល់នូវទិដ្ឋភាពរួមតាមប្រព័ន្ធនៃគោលការណ៍ដ៏សំខាន់បំផុតមួយចំនួន ។

ធាតុនៃការជំនុំជំរះដោយយុត្តិធម៌ដែលបានពោលមកខាងលើ ត្រូវបានអភិវឌ្ឍ និងចងក្រងជាពិសេសសំរាប់នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ពីព្រោះ នីតិវិធីប្រភេទនេះ ជ្រៀតជ្រែកយ៉ាងខ្លាំងទៅលើសិទ្ធិរបស់ភាគីចុងចោទ (សិទ្ធិនៃការធ្វើដំណើរ សេរីភាពនៃការធ្វើសកម្មភាព) ។ ប៉ុន្តែ ជាការពិតណាស់ **គោលការណ៍នៃការជំនុំជំរះដោយយុត្តិធម៌ អនុវត្តផងដែរចំពោះច្បាប់រដ្ឋប្បវេណី និងនីតិវិធីតុលាការរដ្ឋបាល** (មើលមាត្រា១៤ I ២ ICCPR) ។

អនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ (ICCPR) ក៏ដូចជារដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា (CC) ផ្តល់នូវបទបញ្ញត្តិជាមូលដ្ឋាន ដែលចាំបាច់ដើម្បីធានា និងការពារការរៀបចំការជំនុំជំរះដោយយុត្តិធម៌ ។ បញ្ញត្តិដ៏សំខាន់បំផុត មានចែងនៅក្នុង**មាត្រា៩, ១០ និងជាពិសេសមាត្រា១៤ ICCPR** និង**មាត្រា៣៨ CC** ។

សិទ្ធិជាមូលដ្ឋានក្នុងការធានានូវការរៀបចំការជំនុំជំរះ "ដោយយុត្តិធម៌" (ស្មើភាពគ្នា មានតុល្យភាព) គឺសិទ្ធិក្នុងការទទួលបាន **"សិទ្ធិមានលទ្ធភាពស្មើគ្នាក្នុងការទទួលបានយុត្តិធម៌"** និង **"ភាពស្មើគ្នាចំពោះមុខច្បាប់"** ។ ការធានាជាមូលដ្ឋាននេះ ធ្វើឱ្យប្រាកដថា ភាគីជម្លោះទាំងពីរបានទទួលការគោរព និងការយកចិត្តទុកដាក់ដូចគ្នា ទទួលបានសិទ្ធិដូចគ្នាក្នុងការនិយាយដូចភាគីម្ខាងទៀតដែរ មានសិទ្ធិទទួលព័ត៌មាន និងធ្វើការរិះគន់ដូចគ្នា ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ច្បាប់នេះ ការពារគូភាគីពីចៅក្រមដែលមានភាពលំអៀង អគតិ និងវិធានការទណ្ឌកម្ម សាលក្រម ឬការផ្តន្ទាទោស អតុល្យភាព វិសមាមាត្រ ។

> មាត្រា៣១ II CC:
>
> ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ មាន<u>ភាពស្មើគ្នាចំពោះមុខច្បាប់</u> មាន<u>សិទ្ធិសេរីភាព និងករណីយកិច្ចដូចគ្នា</u>ទាំងអស់ ដោយឥតប្រកាន់ពូជសាសន៍ ពណ៌សម្បុរ ភេទ ភាសា ជំនឿ សាសនា និន្នាការនយោបាយ ដើមកំណើតជាតិ ឋានៈសង្គម ធនធាន ឬស្ថានភាព ឯទៀតឡើយ ។
>
> មាត្រា១៤ I ១ ICCPR:
>
> មនុស្សគ្រប់រូប <u>មានសិទ្ធិស្មើៗគ្នានៅចំពោះមុខតុលាការ ឬនៅក្នុងសាលាជំនុំជំរះក្តី</u> ។

បញ្ញត្តិច្បាប់ទាំងអស់ សង្កត់ធ្ងន់លើការប្រព្រឹត្តិដោយយុត្តិធម៌ និងនីតិវិធីយុត្តិធម៌ **ក្នុងដំណាក់កាលមុនការជំនុំជំរះ** ។ ក្នុងកំឡុងពេលនៃដំណាក់កាលដ៏សំខាន់នៃនីតិវិធីនេះ ការងារស៊ើបអង្កេតភាគច្រើន ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយនគរបាល ឬព្រះរាជអាជ្ញា ។ ក៏ប៉ុន្តែ ភាគច្រើននៃការរំលោភសិទ្ធិមនុស្សធ្ងន់ធ្ងរ ដូចជាឃុំខ្លួនខុសច្បាប់ ឬការបង្ខិតបង្ខំឱ្យឆ្លើយសារភាព (ទារុណកម្ម ការបំភិតបំភ័យ ការចោទបកមកលើខ្លួនវិញដោយបង្ខំ) ជារឿយៗកើតឡើងនៅក្នុងកំឡុងរយៈពេលនេះ ។ ហេតុដូច្នេះហើយ ភាគីទន់ខ្សោយ (ចុងចោទ) ត្រូវការការការពារពិសេសដោយការផ្តល់សិទ្ធិពិសេសដល់គេ ដើម្បីធានានូវប្រព្រឹត្តកម្មដោយយុត្តិធម៌របស់ខ្លួន ។

មាត្រា៩ ICCPR:

I- បុគ្គលគ្រប់រូបមានសិទ្ធិទទួលបាននូវសេរីភាព និងសន្តិសុខផ្ទាល់ខ្លួន ។ គ្មានបុគ្គលណាម្នាក់ត្រូវគេ ចាប់ចង ឬឃុំឃាំងតាមអំពើចិត្តបានឡើយ ។ គ្មានបុគ្គលណាម្នាក់ត្រូវគេដកហូតសេរីភាពរបស់ខ្លួនបានឡើយ លើកលែងតែក្នុងករណីណាដែលមានហេតុផល និងការអនុវត្តនីត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ ។

II- ជនដែលត្រូវគេចាប់ខ្លួន ត្រូវតែបានប្រាប់អំពីមូលហេតុនៃការចាប់ខ្លួន និងបទចោទប្រកាន់ចំពោះរូបគេ ឱ្យបានដឹងភ្លាមៗផង ក្នុងរយៈពេលនៃការចាប់ខ្លួន ។

III- ជនដែលត្រូវគេចាប់ខ្លួន ឬឃុំខ្លួនពីបទឧក្រិដ្ឋ ត្រូវតែបាននាំខ្លួនភ្លាមៗទៅជួបចៅក្រម ឬភ្នាក់ងារផ្សេងទៀតដែលច្បាប់អនុញ្ញាត ដើម្បីអនុវត្តនីអំណាច "ច្បាប់" តុលាការ ហើយជននោះ ត្រូវមានសិទ្ធិឱ្យគេជំនុំជំរះទោសខ្លួនក្នុងរយៈពេលមួយដ៏សមគួរ ឬក៏ត្រូវដោះលែង ។ មិនត្រូវឱ្យមានបទបញ្ញាជាទូទៅណាមួយថា ជនដែលរង់ចាំការជំនុំជំរះទោសត្រូវតែដាក់ក្នុងមន្ទីរឃុំឃាំងនោះឡើយ ក៏ប៉ុន្តែការដោះលែងឱ្យនៅក្រៅឃុំ ត្រូវតែមានការធានាថារ៉ាប់រងថា ជននោះនឹងបង្ហាញមុខសំរាប់ការជំនុំជំរះទោសតាមកាលកំណត់ណាមួយនៃនីតិវិធីរបស់តុលាការ និងត្រូវមានមុខអនុវត្តសេចក្តីសំរេច "សាលក្រម" របស់តុលាការ ។

VI- ជនដែលត្រូវគេដកហូតសេរីភាពដោយការចាប់ខ្លួន ឬឃុំខ្លួន ត្រូវតែមានសិទ្ធិឱ្យគេនាំខ្លួនទៅជំនុំជំរះទោសនៅចំពោះមុខតុលាការ ដើម្បីឱ្យតុលាការនោះអាចសំរេចដោយគ្មានការយឺតយ៉ាវទៅលើភាពស្របច្បាប់នៃការឃុំខ្លួនរបស់គេ ហើយតុលាការអាចចេញបញ្ជាឱ្យដោះលែង ប្រសិនបើការឃុំឃាំងនោះ មិនត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ ។

V- ជនណាដែលបានរងគ្រោះដោយសារការចាប់ខ្លួន ឬឃុំខ្លួនមិនត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ ត្រូវមានសិទ្ធិពេញទីក្នុងការប្តឹងទាមទារជំងឺចិត្ត (ប្តឹងទៅតុលាការអាជ្ញាធរ ដែលចាប់ចងនេះ សងជម្ងឺចិត្ត) ។

មាត្រា ១០ ICCPR:

I- ជនដែលជាប់ឃុំឃាំង មានសិទ្ធិទាមទារឱ្យគេថែរក្សាខ្លួនឱ្យសមតាមបែបបទមនុស្សធម៌ និងឱ្យគេគោរពសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ខ្លួនដូមនុស្សឯទៀតៗដែរ ។

មាត្រា៣៨ CC ចែងអំពីការធានាអប្បបរមាដែលគួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍ និងសំខាន់មួយចំនួន ដែលសូម្បីតែអនុសញ្ញាអន្តរជាតិ ជួនកាលក៏មិនបានអធិប្បាយឱ្យបានពិស្តារដូច្នោះដែរ ។

មាត្រា៣៨ CC:

I- ច្បាប់ការពារ មិនឱ្យមាន ការរំលោភបំពានលើរូបរាងកាយបុគ្គលណាមួយឡើយ ។

II- ច្បាប់ការពារជីវិត កិត្តិយស និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ។

III- ការចោទ ប្រកាន់ ការចាប់ខ្លួន ការឃាត់ខ្លួន ឬការឃុំខ្លួនជនណាមួយ នឹងអាចធ្វើទៅកើត លុះត្រាតែអនុវត្តត្រឹមត្រូវតាមបញ្ញត្តិច្បាប់ ។

IV- ការបង្ខិតបង្ខំ ការធ្វើបាបលើរូបរាងកាយ ឬប្រព្រឹត្តកម្មណាមួយ ដែលបន្ថែមទម្ងន់ទណ្ឌកម្មអនុវត្តចំពោះជនជាប់ឃុំឃាំង ឬជាប់ពន្ធនាគារ ត្រូវហាមឃាត់មិនឱ្យធ្វើឡើយ ។ អ្នកដែលប្រព្រឹត្ត អ្នករួមប្រព្រឹត្ត និងអ្នកសមគំនិតត្រូវទទួលទោស តាមច្បាប់។

បទបញ្ញត្តិដែលពិស្តារបំផុតអំពីសិទ្ធិផ្នែកនីតិវិធី ដែលធានានូវប្រព្រឹត្តិកម្មដោយយុត្តិធម៌នៅក្នុងកំឡុងពេល ជំនុំជំរះនោះ មានកំណត់នៅក្នុងមាត្រា១៤ ICCPR:

មាត្រា ១៤ ICCPR:

I- នៅចំពោះមុខតុលាការ ឬនៅក្នុងសាលាជំនុំជំរះក្តីមនុស្សគ្រប់រូបមានសិទ្ធិស្មើៗគ្នា ។ ក្នុងការសំរេចផ្តន្ទាទោសឧក្រិដ្ឋទៅលើជនណាម្នាក់ និងក្នុងការសំរេចអំពីសិទ្ធិនិងករណីយកិច្ច របស់ជនណាម្នាក់ ក្នុងករណីដែលមានការប្តឹងផ្តល់សាមីខ្លួន ត្រូវមានសិទ្ធិស្មើសុំឱ្យមានការកាត់សេចក្តីឱ្យបានសមរម្យជាសាធារណៈ ។ ការសំរេចក្តីនេះត្រូវរៀបចំ និងដឹកនាំដោយក្រុមជំរះក្តីដែលតែងតាំងឡើងតាមលក្ខណៈច្បាប់ ។ ក្រុមជំរះក្តីនេះ ត្រូវមានសមត្ថភាពគ្រប់គ្រាន់ប្រកបទៅដោយឯករាជភាពពេញលេញ ហើយមិនត្រូវមានការលំអៀងទៅខាងណាឡើយ ។ ក្រុមសារព័ត៌មាន និងសាធារណៈជន អាចត្រូវគេហាមឃាត់មិនឱ្យចូលស្តាប់ ការកាត់ទោសនេះប្រសិនបើ គេយល់ថាអាចមានការទំនាស់ដល់សីលធម៌ របៀបរៀបរយសាធារណៈ ឬសន្តិសុខជាតិ នៅក្នុងសង្គមប្រជាធិបតេយ្យ ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ប្រសិនបើគូភាគីនានា ពុំមានឆន្ទៈចង់ឱ្យដឹងឮដល់សាធារណជន ឬក្នុងកាលៈទេសៈណាដែលតុលាការ យល់ឃើញថាការកាត់ទោសនៅចំពោះមុខសាធារណៈជនអាចបណ្តាលឱ្យមានការលំអៀង ប្រាសចាកពីគោលជំហរដែលត្រឹមត្រូវក្នុងការរកយុត្តិធម៌នេះ គេក៏អាចចេញបញ្ញត្តិហាមឃាត់ មិនឱ្យពួកកាសែត ឬសាធារណៈជនចូលស្តាប់ដែរ ។ ប៉ុន្តែក្រោយពីការជុំនុំជំរះរួចសព្វគ្រប់ ហើយលទ្ធផលនៃការវិនិច្ឆ័យរបស់តុលាការ ទោះជាក្នុងប្រការនៃបទឧក្រិដ្ឋឬជាក្តីក្តាំធម្មតាក្តី នឹងត្រូវផ្សាយជាព័ត៌មានជូនសាធារណជន ។ ក្នុងករណីណាដែលមានការជំទាស់ពីសំណាក់អ្នកទោសក្មេងៗ ការផ្សាយជាសាធារណៈនេះ អាចត្រូវហាមឃាត់បានដែរ ។ រីឯការវិនិច្ឆ័យ ទោសស្តីពីជម្លោះក្នុងរឿងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ជម្លោះរឿងប្តីប្រពន្ធ ឬជម្លោះក្នុងរឿងដណ្តើមកូនចៅ ការផ្សាយជាសាធារណៈត្រូវហាមជាដាច់ខាត ។

II- តាមក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ ជនជាប់ចោទពីបទឧក្រិដ្ឋត្រូវគេចាត់ទុកថាជាជនគ្មានកំហុស ដរាបណាបើគ្មានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ ។

មាត្រា១៤ ICCPR (ត):

III- ក្នុងករណីនៃការសំរេចវិនិច្ឆ័យទោសឧក្រិដ្ឋ ជនជាប់ចោទគ្រប់ៗរូប មានសិទ្ធិស្មើៗគ្នាក្នុងការទទួលនូវកិច្ចធានាខ្លះៗ ដូចជាៈ

(ក) ការប្រាប់ឱ្យដឹងខ្លួនភ្លាមពីលក្ខណៈ និងហេតុផលនៃការផ្តន្ទាទោសនេះ ហើយគេត្រូវនិយាយភាសា ដែលសាម៉ីខ្លួនអាចស្តាប់បានគ្រប់គ្រាន់ ។
(ខ) សាម៉ីខ្លួនត្រូវមានពេលវេលា ព្រមទាំងសម្ភារៈគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការការពារខ្លួននៅចំពោះមុខច្បាប់ និងដើម្បីទំនាក់ទំនងជាមួយស្មាក្តីដែលខ្លួនបាន ជ្រើសរើស ។
(គ) ការជំនុំជំរះកាត់ទោសត្រូវធ្វើភ្លាមដោយឥតពន្យាពេលយូរ ។
(ឃ) ការជំនុំជំរះកាត់ទោស ត្រូវធ្វើនៅចំពោះមុខសាមីជន ។ សាមីជនអាចឆ្លើយដោះសារដើម្បីការពារខ្លួនដោយខ្លួនឯង ឬអាចរកស្មាក្តីឱ្យជួយការពារ ។ សាមីជន មានសិទ្ធិរើសស្មាក្តីដោយខ្លួនឯង ប្រសិនបើខ្លួនមានប្រាក់គ្រប់គ្រាន់សំរាប់បង់ថ្លៃឈ្នួល ។ ក្នុងករណីណាដែលចាំបាច់តុលាការ ត្រូវតែងតាំងឱ្យស្មាក្តីឱ្យតំណាងជនជាប់ចោទដោយឥតគិតឈ្នួល ប្រសិនបើសាមីជននេះគ្មានមធ្យោបាយ ឬប្រាក់កាសគ្រាប់គ្រាន់ ។
(ង) លទ្ធភាពអាចពិនិត្យ និងសាកសួរដេញដោលទៅលើសាក្សីខាងគូបដិបក្ខ ។ សិទ្ធិស្មើសុំឱ្យមានសាក្សី ដើម្បីជួយឆ្លើយការពារខ្លួន ។ សាក្សីទាំងសង្ខាងគឺសាក្សីប្រឆាំង និងសាក្សីការពារ ត្រូវស្ថិតនៅក្នុងល័ក្ខខ័ណ្ឌច្បាប់ស្មើគ្នា ។
(ច) ត្រូវមានអ្នកបកប្រែភាសាសំរាប់ជួយដោយឥតគិតឈ្នួល ប្រសិនបើសាមីជនមិនចេះស្តាប់ភាសា ដែលប្រើក្នុងការកាត់ក្តីនេះ ។
(ឆ) សិទ្ធិមិនឱ្យនរណាបង្ខិតបង្ខំឱ្យឆ្លើយដាក់កំហុសលើខ្លួនឯង ឬទទួលសារភាពនូវកំហុសដែលមិនត្រឹមត្រូវ ។

IV- ចំពោះអ្នកទោសក្មេងៗវិញ ការវិនិច្ឆ័យទោស ត្រូវយោលទៅលើអាយុរបស់សាមីជន ហើយត្រូវផ្អែកទៅលើគោលដៅ នៃការអប់រំកសាងខ្លួន សាមីជនឱ្យបានប្រពៃឡើង ។

V- ជនដែលត្រូវគេផ្តន្ទាទោសក្នុងបទឧក្រិដ្ឋមានសិទ្ធិស្មើសុំទៅតុលាការថ្នាក់លើ ឱ្យសើរើពិនិត្យការវិនិច្ឆ័យទោសនេះសាជាថ្មី ។

VI- ជនណាម្នាក់ដែលត្រូវគេសំរេចផ្តន្ទាទោសជាបទឧក្រិដ្ឋរួចទៅហើយ ប៉ុន្តែស្រាប់តែត្រូវគេលើកលែងទោសឱ្យវិញ ដោយហេតុថាគេទើបតែរកឃើញភស្តុតាងថ្មីមួយដែលបញ្ជាក់ឱ្យឃើញថាការផ្តន្ទាទោសនោះពុំបានត្រឹមត្រូវដោយគតិយុត្តិធម៌ទេ ជនរងគ្រោះ ដោយអគតិយុត្តិធម៌នេះមានសិទ្ធិប្តឹងទាមទារជម្ងឺចិត្តតាមលក្ខណៈច្បាប់ ។ ប្រសិនបើ មូលហេតុនៃការកាត់ទោស មិនត្រឹមត្រូវនេះបណ្តាលមកអំពីការខំលាក់លៀមភស្តុតាង ពីសំណាក់ជនជាប់ចោទវិញនោះ ការប្តឹងទាមទារជម្ងឺចិត្តចំពោះករណីដូចចែងខាងលើ នឹងត្រូវទុកជាមោឃៈ ។

VII- យោលទៅតាមទម្រង់ការច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌនៃប្រទេសនិមួយៗ គេមិនអាចយកជនណាម្នាក់ទៅកាត់ទោសសារជាថ្មី ចំពោះបទល្មើសដែលសាមីជនបានទទួលទណ្ឌកម្ម ឬបានទទួលការលើកលែងទោស រួចទៅហើយទេ ។

មាត្រា ១៥ ICCPR:

១. គ្មានជនណាម្នាក់ត្រូវជាប់ទោសពីបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌឡើយ ចំពោះអំពើ ឬការធ្វេស-ប្រហែសណាមួយដែលពុំមែនជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌដែលមាននៅក្រោមច្បាប់ជាតិ ឬ ច្បាប់អន្តរជាតិ នៅខណៈពេលដែលអំពើនោះបានប្រព្រឹត្ត ។ ហើយក៏មិនត្រូវឱ្យមានការដាក់ទោសណាមួយឱ្យធ្ងន់ជាងទោស ដែលបានដាក់កាលពីបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌនោះ បានប្រព្រឹត្តឡើយ ។ ប្រសិនបើ ក្រោយពីការប្រព្រឹត្តបទល្មើស ហើយច្បាប់បានបញ្ញត្តិ ឱ្យមានការដាក់ទោសស្រាលជាងមុន ជនល្មើសត្រូវតែបានទទួលប្រយោជន៍នោះ ។

ឃ) តើត្រូវធ្វើដូចម្តេចក្នុងករណីមានការរំលោភលើ "គោលការណ៍នៃការជំនុំជំរះដោយយុត្តិធម៌"?:

ចៅក្រម មេធាវីនៃគូភាគីវិវាទទាំងពីរ និងនៅក្នុងករណីព្រហ្មទណ្ឌ ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវតែធានាថា គ្មានការរំលោភ លើគោលការណ៍នៃការជំនុំជំរះដោយយុត្តិធម៌កើតឡើង ។ វាគឺជាភារកិច្ចទទួលខុសត្រូវរបស់ពួកគេដើម្បីធានានូវនីតិវិធីរឿងក្តីដោយយុត្តិធម៌ ។ ដូច្នេះ ពួកគេត្រូវតែឈ្លាំមើលនីតិវិធីនោះដោយយកចិត្តទុកដាក់ ហើយទាមទារនូវសេចក្តីសំរេចចិត្តតាមនីតិវិធីរបស់ចៅក្រម គ្រប់ពេលដែលពួកគេយល់ថា សិទ្ធិរបស់ភាគីមួយមិនត្រូវបានគោរពដោយចៅក្រម ដោយព្រះរាជអាជ្ញា ឬដោយភាគីមួយទៀត ។

ប្រសិនបើចាំបាច់ ការជំនុំជំរះត្រូវផ្អាកមួយភ្លែតដោយតុលាការ ដើម្បីធ្វើសេចក្តីសំរេចអំពីបញ្ហានីតិវិធីបែបនោះ ។ តុលាការ ត្រូវផ្អាកនីតិវិធីផងដែរ នៅពេលដែលគូភាគីសុំពេលវេលាខ្លះ ដើម្បីសំរេចអំពីជំហាននីតិវិធីជាបន្ទាប់ទៀតរបស់ពួកគេ ។

ឧទាហរណ៍:

១០ នាទី មុនពេលចាប់ផ្តើមការជំនុំជំរះ មេធាវីរបស់ចុងចោទដឹងអំពីសាក្សីថ្មីម្នាក់ដែលអាចផ្តល់ភស្តុតាងអំពីនិរទោសនៃកូនក្តីរបស់គាត់ ។ ក្នុងកំឡុងពេលសវនាការ គាត់សំរេចធ្វើសវនាការដោយមានសាក្សីនោះ ។ ចៅក្រមក៏បានសំរេចចិត្តធ្វើសវនាការសាក្សីនោះ ប៉ុន្តែគាត់ត្រូវតែផ្អាកការជំនុំជំរះ ពីព្រោះសាក្សីនោះរស់នៅក្នុងទីក្រុងផ្សេងទៀត ហើយមិនអាចកោះហៅមកភ្លាមៗបាន ។

គូភាគីត្រូវតែធានាថា ការទាមទារនីតិវិធីរបស់ខ្លួនព្រមទាំងការបដិសេធនូវការទាមទារណាមួយ បែបនេះដោយចៅក្រមត្រូវបានកត់ត្រាទុកដោយយកចិត្តទុកដាក់នៅក្នុងកំណត់ហេតុផ្លូវការ (ពិធីសារ) នៃនីតិវិធីរឿងក្តីនោះជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ។ បើមិនដូច្នោះទេ នៅពេលធ្វើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍លើកក្រោយ ពួកគេមិនមានលទ្ធភាពបង្ហាញថា សាលក្រមនេះ មានកំហុសផ្នែកនីតិវិធី ហើយត្រូវការកែប្រែបានឡើយ ។ ហើយសាលាឧទ្ធរណ៍អាចពិនិត្យមើលថា តើកំហុសពិតជាមានមែនឬអត់?

ភារកិច្ចរបស់ក្រឡាបញ្ជី គឺត្រូវរក្សាកំណត់ហេតុឱ្យបានល្អ ។

ការថែរក្សា និងបំពេញ សុំណុំរឿង ឯកសារ
និងកំណត់ហេតុជំនុំជំរះបានល្អ
សំខាន់សំរាប់
ភាពយុត្តិធម៌នៃការកាត់ក្តី!

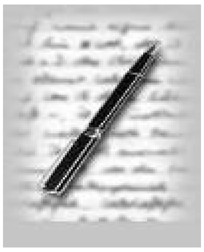

នៅក្នុងអត្ថបទខាងក្រោមនេះ   រៀបរាប់អំពីការរំលោភបំពានជាទូទៅមួយចំនួនលើគោលការណ៍នៃការជំនុំជំរះដោយយុត្តិធម៌នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា និងអំពីប្រតិកម្មមួយចំនួនរបស់គូភាគី ។

I) ចៅក្រមលំអៀង   ស៊ីសំណូក   អគតិ:

ឧទាហរណ៍:

- មេធាវីដឹងថា គេបានឃើញចៅក្រមអង្គុយជាមួយមេធាវីរបស់ភាគីម្ខាងទើបតែមួយថ្ងៃមុនថ្ងៃជំនុំជំរះ ហើយបានហុចស្រោមសំបុត្រឱ្យគ្នាទៅវិញទៅមក (ប្រហែលជាដាក់លុយ) ។
- ចៅក្រម ប្រើពាក្យសម្តីប្រមាថមើលងាយទៅលើភាគីម្ខាងទៀតនៅក្នុងពេលជំនុំជំរះ ឬរំខានដល់ភាគីនេះគ្រប់ពេល ឬពាក្យសម្តីរបស់គាត់បង្ហាញនូវការលំអៀងទៅរកភាគីនោះយ៉ាងច្បាស់ថា ("អ្នកនិយាយពាក្យមិនបានការរហូត") ។
- មេធាវីដឹងថា ចៅក្រមបានរៀបចំសាលក្រម ដែលសរសេររួចជាស្រេចនៅលើតុរបស់គាត់មុនពេលការជំនុំជំរះចប់ ។

គូភាគី មានសិទ្ធិទទួលបានចៅក្រមដែលមិនលំអៀង (មាត្រា១២៨ I, II CC, មាត្រា១៤ I ២ ICCPR) ។

វិធាននៃដំណោះស្រាយ:

- នៅក្នុងករណីទាំងអស់ដែលបំពានលើ "គោលការណ៍នៃការជំនុំជំរះដោយយុត្តិធម៌" មេធាវីរបស់ភាគីដែលទទួលរងផលប៉ះពាល់ អាច**បដិសេធចៅក្រមនោះ** ហើយអាចទាមទារឱ្យ**ចៅក្រមម្នាក់ទៀត**សំរេចបាន ។ មេធាវី ត្រូវតែប្តឹងទាមទារនីតិវិធី ។ វាជាសិទ្ធិរបស់ភាគី ដែលត្រូវឱ្យចៅក្រមម្នាក់ទៀត សំរេចអំពីការទាមទារនេះ ។ ការទាមទារ និងការបដិសេធន៍ដែលអាចកើតមានឡើងចំពោះការទាមទារនេះ ត្រូវតែកត់ត្រាទុកក្នុងកំណត់ហេតុ!
- នៅក្នុងនីតិវិធីនៃ**ការធ្វើឧទ្ធរណ៍**ជាបន្តបន្ទាប់មកទៀត មេធាវី អាចទាមទារឱ្យមាន**ការកែប្រែ**សាលក្រម ដោយសារមានកំហុសផ្នែកនីតិវិធីដែលថា ការបដិសេធន៍មិនទទួលយកចៅក្រម មិនត្រូវបានសំរេចឱ្យបានសមស្រប ។

II) ការបដិសេធន៍សិទ្ធិក្នុងការពិនិត្យមើលឯកសាររបស់ភាគីម្ខាងទៀត៖

ឧទាហរណ៍៖

ភាគីមួយដាក់ជូនសេចក្តីថ្លែងការណ៍ និងឯកសារភស្តុតាងរបស់ខ្លួនទៅចៅក្រម ។ ចៅក្រម មិនបានផ្ញើច្បាប់ចម្លងនៃឯកសារទាំងនេះទៅឱ្យមេធាវីនៃភាគីម្ខាងទៀត ។ ប៉ុន្តែ ចៅក្រមបានរក្សាឯកសារទាំងនេះទុកក្នុងសំណុំឯកសារតុលាការរបស់ខ្លួន ។ នៅពេលដែលភាគីម្ខាងទៀតសុំមើលឯកសារទាំងនេះ និងសុំច្បាប់ចម្លងនៃឯកសារនេះ ចៅក្រមបដិសេធន៍មិនឱ្យ ។ ចៅក្រមនិយាយថា ប្រការនេះមិនអាចធ្វើទៅបានទេ ពីព្រោះឯកសារទាំងនេះគឺជាឯកសារសំងាត់ "ផ្ទៃក្នុង" តុលាការ ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត គាត់និយាយថា តុលាការមិនអាចមានថវិកាគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីធ្វើការថតចម្លងបានទេ ដោយសារតែកង្វះខាតមូលនិធិ ។

ភាគីនោះ មានសិទ្ធិទទួលបានឱកាសគ្រប់គ្រាន់សំរាប់ការរៀបចំការជំនុំជំរះ (មាត្រា១៤ III ខ) ICCPR)។ សិទ្ធិនេះ រាប់បញ្ចូលទាំង សិទ្ធិដើម្បីដឹង និងមើលឯកសារ និងសេចក្តីថ្លែងការណ៍ និងភស្តុតាងទាំងអស់ដែលភាគី ម្ខាងទៀតបានដាក់ជូនចៅក្រម ។ ដូច្នេះ ឯកសារទាំងនេះ មិនអាចជាឯកសារ "ផ្ទៃក្នុង" ក្នុងន័យនៃការដាក់កំហិតសំរាប់តែចៅក្រមម្នាក់ឯងអានប៉ុណ្ណោះទេ ។ តាមធម្មតា ភាគីដែលដាក់ជូនឯកសារមានបន្ទុកផ្តល់នូវច្បាប់ចម្លងនៃឯកសារទាំងនេះ ហើយតុលាការបញ្ជូនឯកសារទាំងនេះទៅឱ្យភាគីម្ខាងទៀត ។ យ៉ាងហោចណាស់ តុលាការត្រូវតែឱ្យភាគីម្ខាងទៀតមានឱកាសថតចម្លងឯកសារទាំងនេះ ដោយចេញថវិកាផ្ទាល់ខ្លួន ។

វិធាននៃដំណោះស្រាយ៖

- ក្នុងករណីមានការរំលោភបំពានលើ "គោលការណ៍នៃការជំនុំជំរះដោយយុត្តិធម៌" មេធាវី គួរតែ**ប្តឹងទាមទារទៅតាមនីតិវិធី ដើម្បីពិនិត្យមើលឯកសារទាំងនោះ** ។ ចៅក្រម គួរតែដាក់**សេចក្តីសំរេចដែលមានបញ្ជាក់ហេតុផលជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ** ឱ្យមាននៅក្នុងសំណុំឯកសាររបស់តុលាការ ។
- ប្រសិនបើ ចៅក្រម បដិសេធន៍ មិនចេញសេចក្តីសរេចដែលមានបញ្ជាក់ហេតុផលជាលាយលក្ខណ៍ មេធាវីអាច**ដាក់ពាក្យ បណ្តឹងប្តឹងពីចៅក្រមនេះទៅប្រធានតុលាការ** ពីការប្រព្រឹត្តមិនប្រក្រតីរបស់ចៅក្រម ។
- មេធាវីថែមទាំង អាចផ្ញើច្បាប់ចម្លងនៃ**ការទាមទារនេះទៅឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម** ដែលទទួលខុសត្រូវលើការត្រួតពិនិត្យការអនុវត្តន៍របស់ចៅក្រម ។
- ប្រសិនបើ ការធ្វើបែបនេះមិនអាចជួយបាន មេធាវីអាច**ប្តឹងជំទាស់ចៅក្រម**ចំពោះការលំអៀង មុនពេលនីតិវិធីជំនុំជំរះចាប់ផ្តើម និងអាចទាមទារឱ្យ**ចៅក្រមផ្សេងទៀតសំរេច** ។
- ជាចុងក្រោយ **ការធ្វើឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងសាលក្រមរបស់ចៅក្រមដែលលំអៀងនេះ** អាចផ្អែកលើកំហុសផ្នែកនីតិវិធីនៃការរំលោភសិទ្ធិក្នុងការទទួលព័ត៌មានស្មើគ្នាអំពីសេចក្តីថ្លែងការណ៍ទាំងអស់របស់ភាគីម្ខាងទៀត ។

III) ការឆ្លើយសារភាពពីពិរុទ្ធភាពរបស់ចុងចោទដែលបានមកពីការធ្វើទារុណកម្ម:

ឧទាហរណ៍:

ក្នុងកំឡុងពេលជំនុំជំរះ ចុងចោទនិយាយថា គាត់ត្រូវបាននគរបាលវាយធ្វើបាបយ៉ាងព្រៃផ្សៃក្នុងកំឡុងពេលនៃការឃុំខ្លួនមុនពេលជំនុំជំរះ ហើយនគរបាលបង្ខំគាត់ដោយប្រើមធ្យោបាយនោះឱ្យឆ្លើយសារភាព ថាគាត់បានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មមែន ។ គាត់បើកអាវឡើង ហើយបង្ហាញស្នាមជាំថ្មីៗ និងស្នាមដំបៅនៅលើខ្លួនគាត់ ។

ទារុណកម្ម ត្រូវបានហាមឃាត់ដោយគ្មានការលើកលែងណាមួយឡើយ ។ ការធ្វើទារុណកម្មជនណាម្នាក់ គឺជាឧក្រិដ្ឋកម្មដ៏ធ្ងន់ធ្ងរបំផុតសំរាប់មនុស្សជាតិ ។ អ្នកធ្វើទារុណកម្មត្រូវតែផ្តន្ទាទោសយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ (សូមមើលមាត្រា៤-៩ នៃអនុសញ្ញាប្រឆាំងនឹងការធ្វើទារុណកម្ម) ។ ភស្តុតាងដែលបានមកពីការធ្វើទារុណកម្ម មិនអាចត្រូវបានប្រើប្រាស់ប្រឆាំងទៅលើចុងចោទបានទេ។ គ្មានជនណាម្នាក់ ត្រូវបានគេបង្ខំឱ្យចោទប្រកាន់លើខ្លួនឯង ថាបានប្រព្រឹត្តិបទឧក្រិដ្ឋឡើយ (មាត្រា៣៨ I, III, IV CC មាត្រា៧, ១០ I និងមាត្រា១៤ III ឆ) ICCPR) ។

វិធាននៃដំណោះស្រាយ:

- ក្នុងករណីមានការបំពានលើ "គោលការណ៍នៃការជំនុំជំរះដោយយុត្តិធម៌" មេធាវីរបស់ចុងចោទ ត្រូវតែដាក់ពាក្យបណ្តឹងទាមទារទៅតាមនីតិវិធីថា **ចម្លើយសារភាពរបស់កូនក្តីរបស់គាត់ ដែលទុកជាភស្តុតាងនោះ ត្រូវតែ ដកចេញពីនីតិវិធី** ។
- ក្នុងករណីមានវិមតិសង្ស័យអំពីការចោទប្រកាន់លើកូនក្តីរបស់ខ្លួន មេធាវីគួរតែយ៉ាងហោចណាស់ ស្នើសុំផ្អាក ឬលើកពេលជំនុំជំរះ ដើម្បីបានពេលវេលាគ្រប់គ្រាន់សំរាប់ស៊ើបអង្កេត ។
- មេធាវី អាចស្នើសុំបន្ថែមនូវ**ការស៊ើបអង្កេតផ្លូវការ** ទៅលើឧប្បត្តិហេតុនៃការធ្វើទារុណកម្មនោះ ។
- គាត់អាចដាក់**ពាក្យបណ្តឹងព្រហ្មទណ្ឌ** ប្តឹងអំពីមន្ត្រីនគរបាលដែលទទួលខុសត្រូវ ។
- លើសពីនេះទៀត មេធាវី អាចដាក់**ពាក្យបណ្តឹងទាមទារសំណងរដ្ឋប្បវេណី**បន្ថែម **អំពីមន្ត្រីនគរបាលទាំងនេះ** ទៅតុលាការរដ្ឋប្បវេណី ទាមទារសំណងជំងឺចិត្ត ។
- បន្ថែមពីលើនេះ មេធាវី អាចធ្វើ**ពាក្យបណ្តឹងមួយទៅក្រសួងមហាផ្ទៃ និងនាយកដ្ឋានពន្ធនាគារ** ដោយស្នើសុំឱ្យពួកគេដាក់**ទណ្ឌកម្មវិន័យ**ណាមួយ ។

គេក៏អាចចាត់វិធានការទាំងអស់នេះបានផងដែរ ក្នុងករណីជនសង្ស័យ ត្រូវឃុំខ្លួនមុនការជំនុំជំរះ**លើសពី ៦ខែ ដោយគ្មានហេតុផល និងបញ្ជាបន្ថែមរបស់តុលាការ** ។ ក្នុងករណីនេះ សេរីភាពផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ជនដែលជាប់ក្នុងមន្ទីរឃុំឃាំង ត្រូវដាក់កំហិតដោយខុសច្បាប់ ដែលទង្វើបែបនេះគឺជាបទឧក្រិដ្ឋមួយ ។

IV) ពុំមានភស្តុតាងដែលត្រូវលើកឡើងដោយតុលាការ:

ឧទាហរណ៍:

- ក្រឡាបញ្ជី អានតែរបាយការណ៍នគរបាលប៉ុណ្ណោះ ដើម្បីបង្ហាញភស្តុតាងប្រឆាំងចុងចោទ ។ ទាំងមន្ត្រីនគរបាលដែលបានសរសេររបាយការណ៍នេះ ទាំងសាក្សីដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងរបាយការណ៍ ពុំត្រូវបានកោះ

ហៅឱ្យមកបង្ហាញមុខនៅក្នុងតុលាការ ដើម្បីឆ្លើយបំភ្លឺដោយផ្ទាល់ឡើយ ។ ឬពួកគេត្រូវបានកោះហៅ តែមិនបានមកបង្ហាញមុខឡើយ ។

- នៅក្នុងករណីរដ្ឋប្បវេណី ដើមចោទគ្រាន់តែចោទប្រកាន់សំអាងលើអង្គហេតុមួយចំនួនប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែមិនបាន ផ្តល់នូវភស្តុតាងណាមួយ ដើម្បីបង្ហាញឡើយ ទោះបីជាអង្គហេតុទាំងនោះ ត្រូវបានជំទាស់ដោយភាគីចុងចោទ ក៏ដោយ ។

គ្មានជនណាម្នាក់ ត្រូវបានកាត់ទោសដោយគ្មានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ឡើយ ។ អង្គហេតុដែលមានទំនាស់ ត្រូវតែបង្ហាញភស្តុតាងដោយភាគីដែលបានបង្ហាញអង្គហេតុទាំងនេះ (គោលការណ៍នៃសច្ចធារណ៍នៃនិរទោស, បន្ទុកភស្តុតាង, អត្ថប្រយោជន៍នៃវិមតិសង្ស័យ) ។ ភាគីនីមួយៗមានសិទ្ធិដើម្បីពិនិត្យ និងសាកសួរអំពីភស្តុតាង ចោទប្រកាន់ ដែលត្រូវបានបង្ហាញដោយភាគីម្ខាងទៀត (មាត្រា១៤ II, III ង) ICCPR មាត្រា៣៨ VI និង V CC) ។

វិធាននៃដំណោះស្រាយ:

- នៅក្នុងករណីមានការបំពានលើ "គោលការណ៍នៃការជំនុំជំរះដោយយុត្តិធម៌" មេធាវី **ត្រូវតែដាក់ពាក្យបណ្តឹង ទាមទារទៅតាមនីតិវិធី** ដោយស្នើសុំឱ្យតុលាការ**កោះហៅសាក្សី និងមន្ត្រីនគរបាល:**
  ក) ដើម្បីមកបង្ហាញមុខ
  ខ) ឆ្លើយបំភ្លឺ និង
  គ) ដើម្បីមកសួរចម្លើយ មិនត្រឹមតែដោយតុលាការ និងព្រះរាជអាជ្ញា ប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែដោយមេធាវីរបស់ខ្លួន ផងដែរ ។
- ក្នុងករណីដែលពួកគេមិនគោរពតាមការកោះហៅ មេធាវី អាចទាមទារឱ្យចៅក្រមបង្ខំពួកគេឱ្យមកបង្ហាញ មុខ ដោយការគំរាមដាក់ពិន័យលើពួកគេ ឬដឹកជញ្ជូនពួកគេទៅតុលាការទាំងបង្ខំដោយនគរបាលយុត្តិធម៌ ។
- នៅពេលដែលជាចុងក្រោយពួកគេបង្ហាញមុខ មេធាវីមានសិទ្ធិសួរចម្លើយសាក្សីទាំងនេះ និងដើម្បីបញ្ចេញ មតិលើការឆ្លើយបំភ្លឺរបស់ពួកគេដោយគ្មានការរំខានឡើយ ។

V) អត្ថបទនៃសាលក្រមមិនមានហេតុផល:

ឧទាហរណ៍:

ចៅក្រម ចេញសាលក្រមដោយគ្រាន់តែរៀបរាប់ពីលទ្ធផលនៃការជំនុំជំរះ (ការដាក់ទោស ឬការលើក-លែងទោស ឬការច្រានចោលការទាមទារសំណងរដ្ឋប្បវេណី) ។ សាលក្រមនេះ សំអាងទៅលើ "ច្បាប់ដែលជំពាក់ ទាក់ទង" និង "អង្គហេតុ និងភស្តុតាងដែលប្រមូលបាន" តែប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែមិនបង្ហាញមួយជំហានម្តងៗថា តើអង្គហេតុមួយណាដែលមិនផ្ទុយគ្នា អង្គហេតុមួយណាដែលផ្ទុយគ្នា ប៉ុន្តែត្រូវបង្ហាញភស្តុតាង ដោយភាគី ម្ខាងនៃគូភាគី និងថាតើមាត្រាច្បាប់ណា ដែលត្រូវបានអនុវត្តទៅលើអង្គហេតុទាំងនេះឡើយ?

សាលក្រមប្រភេទនេះ កាត់ផ្តាច់នូវសិទ្ធិរបស់គូភាគីក្នុងការធ្វើឧទ្ធរណ៍ប្រកបដោយប្រសិទ្ធិភាព ពីព្រោះវាមិនបានផ្តល់នូវឱកាសណាមួយ ដើម្បីធ្វើឱ្យសាលក្រមនេះ អាចប្រឈមមុខជាមួយឧទ្ធរណ៍ណាមួយបានឡើយ (មាត្រា១៤ V ICCPR) ។ វាបើកឱកាសគ្រប់យ៉ាង ឱ្យចៅក្រមលាក់កំបាំងនូវមូលហេតុពិតប្រាកដសំរាប់ចេញសាលក្រមនេះ ។ កង្វះខាតហេតុផល អាចលាក់កំបាំងសេចក្តីសំរេចអត្តនោម័ត និងសេចក្តីសំរេចចិត្តក្រោមឥទ្ធិពលសំណូក ឬអាចក៏អាចលាក់កំបាំងនូវកង្វះខាតចំណេះផ្នែកច្បាប់របស់ចៅក្រមបាន ។

វិធាននៃដំណោះស្រាយ:

- ក្នុងករណីមានការបំពានលើ "គោលការណ៍នៃការជំនុំជំរះដោយយុត្តិធម៌" មេធាវីរបស់ភាគីទាំងពីរ អាចដាក់**ពាក្យបណ្តឹងទាមទារតាមនីតិវិធី ដោយស្នើសុំនូវការពន្យល់ ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនូវហេតុផលនៃការសំរេចរបស់សាលក្រមនោះ** ក្នុងពេលកំណត់ណាមួយ ។

- ប្រសិនបើចៅក្រម មិនព្រមពន្យល់ហេតុផលជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនោះទេ មេធាវីអាចដាក់**ពាក្យបណ្តឹងប្តឹងចៅក្រមនោះទៅ**
  - ក) **ប្រធានតុលាការ** និង
  - ខ) **ឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម** ។

- ជាចុងក្រោយ **ការធ្វើឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងទៅនឹងសាលក្រមនេះ** អាចផ្អែកលើការពិតដែលថា ការចេញសាលក្រមដោយគ្មានហេតុផល គឺជាកំហុសដ៏ធ្ងន់ធ្ងរមួយ ដែលធ្វើឱ្យសាលក្រមទាំងមូលទៅជា**មោឃៈ** ។ សាលក្រមបែបនេះ ត្រូវបានគេបដិសេធ ហើយប្រកាសថាជាមោឃៈ ។ សាលាឧទ្ធរណ៍ ត្រូវតែផ្ញើនីតិវិធីនោះទៅឱ្យតុលាការថ្នាក់ក្រោមខាងដើមវិញសំរាប់ប្រើក្នុងនីតិវិធីនៃរឿងក្តីថ្មី ពីព្រោះ ការជំនុំជំរះពីមុននៅតែបើកចំហនៅឡើយ ពីព្រោះ វាមិនទាន់បានបិទដោយសាលក្រមដែលសមស្របមួយឡើយ ។

បញ្ជីត្រួតពិនិត្យអំពីសិទ្ធិទទួលបានការកាត់ក្តីដោយយុត្តិធម៌

ការប្រាស្រ័យទាក់ទងដោយយុត្តិធម៌	**សិទ្ធិពិសេស**	**មាត្រាដែលពាក់ព័ន្ធ**
សិទ្ធិទទួលព័ត៌មាន 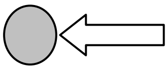	សិទ្ធិស្មើគ្នាដើម្បី : • **ដឹងពីបទចោទប្រកាន់** (ការទាមទាររបស់ដើមចោទនៅក្នុងវិវាទច្បាប់រដ្ឋប្បវេណី) • **ពិនិត្យមើលរាល់ឯកសារទាំងអស់ សំណុំរឿង និងភស្តុតាង** ដែលត្រូវបានបង្កើតប្រឆាំងនឹងភាគីផ្ទាល់។ (សិទ្ធិនេះកើត ចេញពីសិទ្ធិដើម្បី រៀបចំការការពារផ្ទាល់ខ្លួន)	មាត្រា៩ II និងមាត្រា ១៤ III ក) ICCPR មាត្រា ១៤ III ខ) ICCPR
សិទ្ធិផ្តល់ព័ត៌មាន 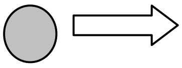 (នៅក្នុងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ គ្មានករណីយកិច្ចត្រូវផ្តល់ព័ត៌មានទេ! សូមមើលខាងក្រោមៈ សិទ្ធិរក្សាភាពស្ងៀមស្ងាត់ និងសិទ្ធិមិនឱ្យគេបង្ខំឱ្យឆ្លើយសារភាព ឬការចោទមកលើខ្លួនវិញ)	សិទ្ធិស្មើគ្នាដើម្បី : • **និយាយ** (ការនិយាយដែលគ្មានគេនិយាយកាត់ពាក្យចុងក្រោយរបស់ជនជាប់ចោទ) • **បង្ហាញមុខ** • **បង្ហាញភស្តុតាង** (ភស្តុតាងសំរាល ឧទាហរណ៍ៈ ហៅសាក្សីការពារ)	មាត្រា១៤ I ២ ICCPR ("សវនាការ" ដោយយុត្តិធម៌) មាត្រា១៤ ឃ) ICCPR មាត្រា ១៤ III ង) ICCPR
សិទ្ធិពិនិត្យព័ត៌មានរបស់ភាគីម្ខាង ទៀត 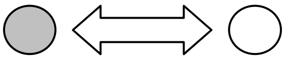	សិទ្ធិស្មើគ្នាដើម្បី : **សាកសួរសាក្សីអំពីការកាត់ទោស** (ឬអំពីភាគីម្ខាងទៀត)	មាត្រា ១៤ III ង) ICCPR
សិទ្ធិគាំទ្រការប្រាស្រ័យទាក់ទង 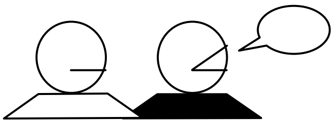	សិទ្ធិស្មើគ្នាដើម្បីរកៈ • ការបកប្រែ/អ្នកបកប្រែ • មេធាវី (ជំនួយផ្នែកច្បាប់)	មាត្រា ១៤ III ក) ឆ) ICCPR មាត្រា ១៤ III ខ) ឃ) ICCPR
ការប្រាស្រ័យទាក់ទងដោយ សុវត្ថិភាព និងបើកចំហ	**សិទ្ធិពិសេស**	**មាត្រាដែលពាក់ព័ន្ធ**
សិទ្ធិធ្វើការជំនុំជំរះជាសាធារណៈ 	សិទ្ធិទទួលៈ • ការជំនុំជំរះសាធារណៈ • សាលក្រមសាធារណៈ	មាត្រា១៤ I ២ ICCPR មាត្រា១៤ I ៣ ជំរើសទី ២ ICCPR
សិទ្ធិមិនត្រូវបានគេបង្ខិតបង្ខំ 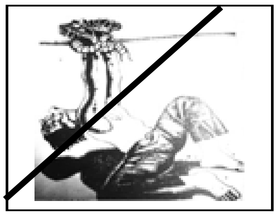	សិទ្ធិមិនត្រូវបានគេ : • ធ្វើបាប ធ្វើទារុណកម្ម • បង្ខិតបង្ខំឱ្យឆ្លើយសារភាព ឬការធ្វើពិរុទ្ធកម្មខ្លួនឯង • កាត់ទោសដោយផ្អែកលើ ភស្តុតាងដែលបានពីការធ្វើទារុណកម្ម	មាត្រា៣៨ I, III, IV CC មាត្រា៧,១០ I ICCPR មាត្រា៣៨ IV 1 CC មាត្រា១៤ III ឆ) ICCPR មាត្រា៣៨ V CC

ល្បឿនសមរម្យនៃនីតិវិធី	សិទ្ធិពិសេស	មាត្រាដែលពាក់ព័ន្ធ
សិទ្ធិទទួលការជំនុំជំរះរហ័ស (ការជំនុំជំរះមិនត្រូវយឺតយូរពេកទេ) Calendar 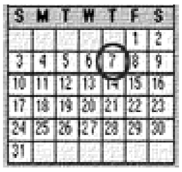	សិទ្ធិ: • **ត្រូវដឹងព័ត៌មានភ្លាមៗ**អំពីបទចោទប្រកាន់ • ទទួល**ការពិនិត្យភ្លាមៗ**លើការឃាត់ខ្លួន **ដោយតុលាការ** • ទទួលបាន**សាលក្រម ដោយគ្មានការពន្យាដោយមិនសមស្រប** (ក្នុងករណីដែលមានការកាត់ទោសឃុំជន: កាន់តែឆាប់ដែលអាចធ្វើទៅបាន)	មាត្រា៩ II និង មាត្រា១៤ III ក) ICCPR មាត្រា៩ II, III ICCPR មាត្រា១៤ III គ) ICCPR និង មាត្រា១០ II ខ) ICCPR
សិទ្ធិទទួលបានពេលវេលាគ្រប់គ្រាន់ (ការជំនុំជំរះមិនត្រូវលឿនពេកទេ) 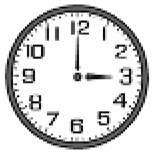	សិទ្ធិក្នុងការ: • **និយាយ** ដោយមិនមានគេនិយាយកាត់ ="ការជំនុំជំរះ" ដោយយុត្តិធម៌ • **រៀបចំការការពារ** និងនិយាយជាមួយមេធាវី	មាត្រា១៤ I ១ ICCPR មាត្រា១៤ III ខ) ICCPR
លក្ខខណ្ឌតំរូវសំរាប់	**សិទ្ធិពិសេស**	**មាត្រាដែលពាក់ព័ន្ធ**
ភាពយុត្តិធម៌របស់ចៅក្រម 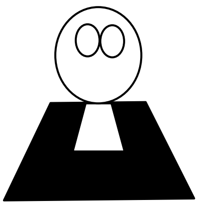	សិទ្ធិដើម្បីទទួលបាន: • ចៅក្រម**មិនលំអៀង អនាគតិ មិនស៊ីសំណូក** • **សច្ចធារណ៍នៃនិរទោស** (ដរាបណា មិនមានភស្តុតាង ចៅក្រម ត្រូវតែប្រព្រឹត្តិចំពោះចុងចោទដូចជាអ្នកគ្មានទោស) • **អត្ថប្រយោជន៍នៃវិមតិសង្ស័យ** (បន្ទុកភស្តុតាងត្រូវធ្វើដោយព្រះរាជអាជ្ញា ឬដើមចោទ តែក្នុងករណីដែលមិនមានវិមតិសង្ស័យប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែអង្គហេតុទាំងអស់ ត្រូវបង្ហាញដោយភស្តុតាងដែលចៅក្រមអាចកាត់ទោសជនជាប់ចោទបាន)។	មាត្រា១២៨ I និង II CC មាត្រា១៤ I ២ ICCPR មាត្រា៣៨ VI CC និង មាត្រា១៤ II ICCPR មាត្រា៣៨ V CC
ភាពយុត្តិធម៌នៃសាលក្រម 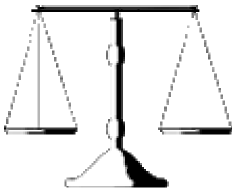	សិទ្ធិមិនត្រូវបាន: • **ដាក់ទោសពីរដង** ចំពោះសកម្មភាពដដែល ពីព្រោះទង្វើបែបនេះ **អាចវិសមាមាត្រ (=ខ្លាំងក្លាពេក)** • ដាក់ទោសចំពោះទង្វើកន្លងទៅហើយ ដែលមិនអាចដាក់ទោសបានដោយច្បាប់ជាធរមាន នៅពេលដែលទង្វើនោះត្រូវបានប្រព្រឹត្ត ("**ការហាមឃាត់ដល់ការដាក់ទោសដែលមានលក្ខណៈប្រតិសកម្ម**") សិទ្ធិដើម្បី : **ធ្វើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍**ចំពោះសាលក្រម (ករណីនេះ រាប់ទាំងសិទ្ធិទទួលហេតុផលរបស់សាលក្រម: តើអង្គហេតុអ្វីខ្លះដែលចៅក្រមបានទទួលយកជាភស្តុតាង? និងតើចៅក្រមអនុវត្តច្បាប់ណាទៅលើអង្គហេតុទាំងនេះ?)	មាត្រា១៤VII ICCPR មាត្រា១៥ I ICCPR មាត្រា១៥ V ICCPR

? សំនួរសិក្សាទី ១៥

តើចៅក្រមកម្ពុជា ត្រូវបានចងភ្ជាប់ដោយមាត្រានានា នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពី សិទ្ធិពលរដ្ឋ និង សិទ្ធិនយោបាយ ដែរឬទេ?

? សំនួរសិក្សាទី ១៦

ទាំងរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា និងកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពី សិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ មានចែង មាត្រាជាច្រើនស្តីពី សិទ្ធិមនុស្សដូចៗគ្នា (ដូចជា សេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ មាត្រា១៩ ICCPR និងមាត្រា៤១ CC) ។

ក) ហេតុអ្វីបានជា វានៅតែមានប្រយោជន៍សំរាប់ចៅក្រមកម្ពុជា ដែលត្រូវអនុវត្តមាត្រានៃកតិកាសញ្ញា អន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ បន្ថែមលើមាត្រានៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា (ដូចជា ករណីដែលទាក់ទងនឹងសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ)?

ខ) តើចៅក្រមកម្ពុជា អាចយកមាត្រា១៤ ICCPR មកធ្វើជាមូលដ្ឋាននៃនីតិវិធីក្នុងការធ្វើសេចក្តីសំរេច បានដែរឬទេ?

? សំនួរសិក្សាទី ១៧

មាត្រា៣១ I CC ចែងយ៉ាងច្បាស់អំពី "សេចក្តីថ្លែងការណ៍ជាសាកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស" ទោះបីជា សេចក្តីថ្លែងការណ៍នេះ មិនមែនជាអនុសញ្ញាអន្តរជាតិដែលមានអានុភាពចាប់បង្ខំ ក៏ប៉ុន្តែវាគ្រាន់តែជា សេចក្តីថ្លែងការណ៍ ដែលមិនមានអានុភាពចាប់បង្ខំ ។

តើមានប្រយោជន៍អ្វីនៃការសំអាងទៅលើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ជាសាកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស ចំពោះការ អនុវត្តន៍មាត្រាសិទ្ធិមនុស្សដែលធ្វើដោយចៅក្រមកម្ពុជានោះ?

? សំនួរសិក្សាទី ១៨

តើចៅក្រមកម្ពុជាអាចធ្វើអ្វីបានខ្លះ នៅពេលដែលគាត់គិតថា ច្បាប់ដែលកំពុងតែអនុវត្តនៅក្នុង ប្រទេសកម្ពុជា មិនស្របនឹងរដ្ឋធម្មនុញ្ញ (=មិនស្របនឹងមាត្រាសិទ្ធិមនុស្សដែលមានចែងនៅក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា)?

<u>ឧទាហរណ៍:</u>

ករណីដែលមាត្រានៃច្បាប់អាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារ បានបំពានលើមាត្រា៣១ III CC ដែលចែងអំពីសិទ្ធិស្មើភាពគ្នារវាងស្ត្រី និងបុរស ។

? សំនួរសិក្សាទី ១៩

ការប្រើប្រាស់សិទ្ធិមនុស្ស អាចត្រូវបានដាក់កំហិតដោយច្បាប់មួយ (មាត្រា២៩ II UDHR) ។

តើចៅក្រមកម្ពុជា ត្រូវសំរេចយ៉ាងដូចម្តេច នៅពេលដែលអាជ្ញាធរបានកំណត់ចេញនូវការដាក់កំហិតមួយ លើការប្រើប្រាស់សិទ្ធិមនុស្ស ប៉ុន្តែពុំមានច្បាប់ណាមួយអនុញ្ញាតឱ្យ មានការដាក់កំហិតនេះឡើយ?

ឧទាហរណ៏:

ក្រសួងព័ត៌មាន ហាមមិនឱ្យប៉ុស្តិ៍វិទ្យុធ្វើការផ្សព្វផ្សាយពីកម្មវិធីនៃវិទ្យុបរទេស ប៉ុន្តែច្បាប់ស្តីពីប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ មិនទាន់មាននៅឡើយទេ ទោះបីជា រដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជាទាមទារឱ្យបង្កើតច្បាប់នេះក៏ដោយ (មាត្រា៤១ II CC) ។

? សំនួរសិក្សាទី ២០

យោងតាមកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ ការដាក់កំហិតលើសិទ្ធិមនុស្ស អាចកំណត់ឡើង នៅក្នុងករណី "ចាំបាច់" តែប៉ុណ្ណោះ ។ មានន័យថា ការដាក់កំហិតទាំងឡាយ ជាការដាក់កំហិតស្របច្បាប់ នៅពេលដែលគ្មានវិធានការណាដែលស្រាលជាងការដាក់កំហិតនេះទៀតទេ (**"គោលការណ៏នៃភាពសមាមាត្រ"**) ។

តើតុលាការកម្ពុជាអាចកំណត់បានដែរឬទេថា សេចក្តីសំរេចរដ្ឋបាលមួយមិនស្របច្បាប់ ដោយសារអាជ្ញាធរ មិនបានជ្រើសរើសវិធានការដែលស្រាលបំផុតដែលអាចធ្វើទៅបាន ចេញពីបណ្តាវិធានការនានាដែលចែងដោយច្បាប់ ?

ឧទាហរណ៏:

អាជ្ញាធរ ហាមឃាត់ទាំងស្រុងចំពោះបាតុកម្មមួយ ដើម្បីរក្សាសណ្តាប់ធ្នាប់ចរាចរនៅលើដងផ្លូវ ទោះបីជា គេអាចពង្វាងផ្លូវចរាចរជាបណ្តោះអាសន្ន ហើយអាចអនុញ្ញាតឱ្យធ្វើបាតុកម្មក្រោមលក្ខខណ្ឌដែលថា បាតុកម្មនោះត្រូវធ្វើនៅក្នុងរយៈពេលមួយ និងនៅលើផ្លូវមួយជាកំណត់ ក៏ដោយ ។

? សំនួរសិក្សាទី ២១

វិវាទការងារ:

កម្មករម្នាក់ ត្រូវបានបណ្តេញចេញដោយនិយោជក ពីព្រោះគាត់ត្រូវបានគេចោទថា មកធ្វើការយឺតជាប្រចាំ ហើយបានយកប្រាក់ពីក្រុមហ៊ុនទៀតផង ។

កម្មកររូបនោះ បដិសេធការចោទប្រកាន់នេះ ជួលមេធាវីម្នាក់ និងធ្វើបណ្តឹងទៅតុលាការ ដើម្បីទាមទារឱ្យគេជួលមកបំរើការងារឡើងវិញ ឬសំណងជំងឺចិត្ត ។

ក) និយោជក ក៏ជួលមេធាវីម្នាក់ដែរ ដែលជាអ្នករៀបចំបណ្តឹងតវ៉ាមួយ និងដាក់ពាក្យសុំថតចំលងឯកសារនៃបណ្តឹងទាមទាររបស់កម្មករនិយោជិក នៅពេលជាមួយគ្នានោះផងដែរ ។

ចៅក្រម ពុំផ្តល់ឯកសារថតចំលងនោះដល់មេធាវីរបស់និយោជកឡើយ ដោយនិយាយថា មេធាវីគ្មានសិទ្ធិត្រួតពិនិត្យលើឯកសារ ពីព្រោះនេះគឺជាកិច្ចការផ្ទៃក្នុង ។

តើសំដីរបស់ចៅក្រម ត្រូវ ឬខុស? ចូរកុំគ្រាន់តែឆ្លើយ "ត្រូវ" ឬ "ខុស" ប៉ុន្តែសូមផ្តល់ការពន្យល់អំពីគំនិតរបស់អ្នកផង!

ខ) និយោជិក បង្ហាញពីមិត្តរួមការងារដែលជាអ្នកដែលអាចបញ្ជាក់ថា និយោជិករូបនោះមិនបានមកធ្វើការយឺត និងមិនបានយកលុយពីក្រុមហ៊ុនឡើយ ។

ចៅក្រមកោះហៅសាក្សីមួយចំនួន មកសម្ភាសន៍ពួកគេនៅក្នុងបន្ទប់របស់គាត់ និងសរសេររបាយ-ការណ៍អំពីពាក្យសំដីរបស់សាក្សីទាំងនោះ ។

តើសកម្មភាពរបស់ចៅក្រមធ្វើបែបនេះ ត្រឹមត្រូវដែរឬទេ? ចូរកុំគ្រាន់តែឆ្លើយ "ត្រូវ" ឬ "ខុស" ប៉ុន្តែសូមផ្តល់ការពន្យល់អំពីគំនិតរបស់អ្នកផង!

? សំនួរសិក្សាទី ២២

ករណីៈ

មន្ត្រីជាន់ខ្ពស់ម្នាក់ ត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទមនុស្សឃាដ ។ សាក្សីរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា មិនចង់ប្រាប់ពីអត្តសញ្ញាណរបស់គាត់ទេ ពីព្រោះគាត់ព្រួយបារម្ភពីសុវត្ថិភាពផ្ទាល់ខ្លួនរបស់គាត់ ។ យ៉ាងណាមិញ ព្រះរាជអាជ្ញា សុំទៅតុលាការសុំឱ្យបង្ហាញចំលើយអនាមិករបស់សាក្សី ។

ឧបមាថាអ្នកជាចៅក្រម ហើយត្រូវតែធ្វើសេចក្តីសំរេចចិត្តលើការពាក្យសុំរបស់ព្រះរាជាអាជ្ញា ។ តើអ្នកធ្វើការសំរេចយ៉ាងដូចម្តេច? ចូរផ្តល់ហេតុផលចំពោះការសំរេចរបស់អ្នក និងបញ្ជាក់ពីមាត្រានានាដែលពាក់ព័ន្ធ ។

? សំនួរសិក្សាទី ២៣

ហេតុអ្វី សវនាការត្រូវធ្វើជាសាធារណៈ?
ចូរពន្យល់ពីចំលើយរបស់អ្នក និងបញ្ជាក់ពីមាត្រានានាដែលពាក់ព័ន្ធ ។

? សំនួរសិក្សាទី ២៤

តើមានករណីលើកលែងទៅគោលការណ៍នៃសវនាការជាសាធារណៈនេះដែរឬទេ?
បើសិនជាមាន តើមានអ្វីខ្លះ?

? សំនួរសិក្សាទី ២៥

បើក "សៀវភៅស្តីពីតុលាការយុត្តិធម៌" តាមរយៈគេហទំព័ររបស់ "អង្គការលើកលែងទោសអន្តរជាតិ" = www.amnesty.org/alibi/intcam/fairtrial/indxftm_b.htm និងមើលជំពូកទី ១៧.១ នៃ "សៀវភៅស្តីពីតុលាការយុត្តិធម៌" ។

តើមាត្រាណាមួយនៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា ដែលមានលក្ខណៈដែលប្រហាក់ប្រហែលនឹងបណ្តាមាត្រាដែលចែងនៅក្នុងជំពូកទី ១៧.១ នៃ "សៀវភៅស្តីពីតុលាការយុត្តិធម៌"?

? សំនួរសិក្សាទី ២៦

តើចៅក្រមត្រូវធ្វើអ្វីខ្លះ ប្រសិនបើ មានតែភស្តុតាងចោទប្រកាន់មួយគត់បង្ហាញជូនចៅក្រមនោះ គឺជាសំដីសារភាពរបស់ជនជាប់ចោទដែលបានមកពីការវាយដំ និងធ្វើទារុណកម្ម?

សូមផ្តល់ហេតុផលនៃចំលើយរបស់អ្នក និងដកស្រង់មាត្រាច្បាប់នានាដែលពាក់ព័ន្ធ!

? សំនួរសិក្សាទី ២៧

តើសិទ្ធិនៅក្នុងការទទួលបានសាលក្រមដែលមានបញ្ជាក់ពីមូលហេតុ មានមូលដ្ឋានលើសិទ្ធិសំខាន់ៗអ្វីខ្លះ របស់ចុងចោទ?

ចូរលើកយកផ្នែកដែលពាក់ព័ន្ធ ដែលមានចែងនៅក្នុងមាត្រា ១៤ ICCPR ។

? សំនួរសិក្សាទី ២៨

តើហេតុអ្វីបានជា ចុងចោទត្រូវការដឹងពីមូលហេតុនៅក្នុងសាលក្រម?

? សំនួរសិក្សាទី ២៩

តើហេតុអ្វីបានជា វាមានសារៈសំខាន់ចំពោះការដែលព្រះរាជអាជ្ញា ជូនដំណឹងដល់ចុងចោទជាមុន មុនពេលសវនាការ អំពីសាក្សីដែលនឹងត្រូវកោះហៅដោយព្រះរាជាអាជ្ញាឱ្យមកចូលរួមសវនាការ?

? សំនួរសិក្សាទី ៣០

ចៅក្រមម្នាក់ អាចបញ្ជាឱ្យឃុំខ្លួនជនជាប់ចោទបណ្តោះអាសន្នបាន ។

តើហេតុផលតែពីរដែលចៅក្រមសំអាងសំរាប់ការឃុំខ្លួននេះគឺអ្វី?

សូមរៀបរាប់ពីហេតុផលទាំងពីរនោះ និងដកស្រង់នូវមាត្រាដែលពាក់ព័ន្ធ!

? សំនួរសិក្សាទី ៣១

តើចៅក្រមត្រូវចេញដីកាអ្វី ក្នុងករណីដែលការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នលើសពីរយៈពេល៦ ខែ?

ចូរដកស្រង់នូវមាត្រានានាដែលពាក់ព័ន្ធ!

? សំនួរសិក្សាទី ៣២

តើអ្វីទៅជាបញ្ហាចំពោះ ការឃាត់ខ្លួនជនសង្ស័យ ក្នុងរយៈពេល ៤៨ម៉ោង ដោយនគរបាលយុត្តិធមិដោយមិនមានការយល់ព្រមពីតុលាការ ដែលមានចែងនៅក្នុង មាត្រា៤៧ នៃច្បាប់នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ និងមាត្រា១៣ នៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរកាល?